

VI MÄNSKOR

Engagemang, kunskap
och nödvändighet är en
förutsättning för MOD.

Världen längtar efter
rättvisa.

Världen vill ha en
framtid.

Därför är MOD vårt
tema i detta nummer.

Nobels fredspris,
Det alternativa
Nobelpriset,
Det lilla Fredspriset –
har alla hedrat de
MODIGA och
gjort sina val.

Att vara MODIG kan
också innebära
hat, spott och spe.

Det är dags för
oss andra att ändå
våga bli modiga.

VI MÄNSKOR

Nr 3-4 2005

Redaktionsadress:

Vi Mänskor
Linnégatan 21 B
413 04 Göteborg
Tel/Fax 031-14 40 28
e-post: vimanskor@telia.com

Ansvarig utgivare:

Evy Hagman

Redaktör:

Marie-Louise Carlberg

Redaktion:

Aase Bang, Erni Friholt
Britt-Marie Olander, Elly Engstedt,
Caroline Runesdotter,
Marie-Louise Carlberg

Layout:

Marie-Louise Carlberg

Omslag:

Erni Friholt, med dotter Hanna
Ur boken "Kvinnor vid havet"
Text: Florence Hervé,
Bilder: Katharina Mayer

Skriv till oss!

Vi välkomnar alla bidrag,
men kan tyvärr inte betala
några arvoden.

Nästa nummer: Mars 2006

Manusstopp: 15 januari

Tryckeri: PR-Offset, Mölndal

Innehåll

3. Ledaren
Marie-Louise Carlberg
4. Revolutionen kommer inte att sändas i teve
Klas Hyllander
7. Alternativ till våld – ATV-stiftelsen
Aase Bang
8. En förvanskad könsmaktsförståelse - debatt
10. F!
Gudrun Tiberg
12. Morokulien –here we come!!
Marie-Louise Carlberg
14. Palestina
Kerstin Schultz
16. Vi anklagar!
Åsa Linderborg och Erik Wijk
20. Nobels Fredspris
21. Vad är fred?
Erni Friholt
22. Lilla fredspriset
24. 5000 renar...
Erni Friholt
26. Stickning – ett feministiskt vapen
Helena Fernández
28. – De är våra bröder och systrar, sa Hugo Sháves
Helena Fernández
29. Satsa på de enastående morsorna
Diana Kraft
30. Recensioner
34. Patriarkatets tio bud
Diana Kraft
35. Notiser
37. SKV:s internationella arbete
38. SKV - information

Ledare

Bild: Majvi Liljegren

Vi vill, vi kan, vi törs!! sjöng vi med eftertryck och stor glädje i en liten stuga i Morokulien. Den och många andra kampsånger sjöng vi. Vi sjöng faktiskt alla sånger vi kom ihåg. Och det var nästan det bästa och mest viktiga som hände däruppe vid norska gränsen – i alla fall för mig.

De senaste tio femton åren har jag tyckt att en del av de gamla kampsångerna – speciellt de som handlat om oss kvinnor, har varit lite töntiga, lite nedvärderande. Precis som om vi inte kan, som om vi inte vill och törs! Men så där enkelt och utan vidare går ingenting till.

En eld falnar utan bränsle, man måste alltid hämta nytt för att hålla den igång. Elden är viktig, den värmer oss, den skyddar oss, den bringar ljus in i skumrasket, så att vi kan se. Och vid elden samlas vi och talar med varandra.

Jag har levt lite kallt – eller jag kanske ska säga – lite ensamt, lite slappt, lite ointresserat en tid. Jag har inte skaffat tillräckligt med bränsle till elden.

Man kan få bränsle lite varstans ifrån. Till exempel som första gången jag köpte miljövänligt tvättmedel och blev förvånad över att det blev roligare att tvätta. Eller när nån ringer och säger att nu går du med och demonstrerar för det ena eller det andra som är viktigt.

Och man gör det. Lite mer bränsle läggs på och det blir varmare. Och man känner sig gladare och starkare.

Som nu, då jag börjat arbeta för Vi Mänkor igen. Samtalen med kvinnor och män som är involverade och engagerade i sådant som väcker våra eldar, ger bränsle åt våra visioner och vår längtan ...

Som det står på första sidan: vi måste vilja, vi måste kunna, vi måste våga. Gör vi det?

Ja – vi vill, vi kan, vi törs!!

Marie-Louise Carlberg

Revolutionen kommer inte att sändas i teve!

SVT:s granskning av organisationen ROKS, rubricerad "Könskriget", och den efterföljande debatten, var på många sätt beklämmande. De två TV-programmen uppfyllde knappast kriterierna för en seriös journalistisk granskning.

En i vissa stycken rättmätig kritik drunknade tyvärr i ett sensationslyst nedsvärtande i besinningslös sluggerstil, bland annat baserat på

– att låta ett lokalt problem, ett undantag, stå som representant för en hel, nationell organisation,
– att låta uttalanden klippta ur sitt sammanhang få representera personers fullständiga tänkande inom mycket komplexa frågeställningar,
– att genom en mycket medveten turordning av lösryckta klipp skapa intryck av samband mellan

- en professor framställd som verklighetsfrånvänd och osaklig,
- uttryck för negativa känslor gentemot män i allmänhet hos enskilda individer,
- ROKS som helhet,
- begreppet könsmaktsordningen (d v s ett teoretiskt begrepp som används allmänt inom svenskt jämställdhetsarbete, - forskning och -politik) fast utan att ge en tillfredställande förklaring av begreppets innebörder,
- regeringens f d jämställdhetsminister och jämställdhetspolitik,
- och till sist feminism i allmänhet.

Det är intressant att konstatera det senare; att programmakarna valde att låta sin kritik av (egentligen delar av) ROKS spilla över på regeringen, på be-

**... nära tillhands
misstänka medvetet
försök att skada ...**

greppet könsmaktsordning och på feminism. Detta faktum – i kombination med skamgreppen som brukades i programmen – gör det nära tillhands att misstänka att programmen var ett medvetet försök att på osaklig grund angripa och sätta käppar i hjulet för de på senare år dominerande idéerna inom jämställdhetspolitiken alternativt för den feministiska rörelsen som sådan.

Denna misstanke förstärks av att det hade varit fullt tillräckligt att stanna vid en saklig granskning av ROKS i sig självt, något som säkert även många medlemmar i ROKS hade välkomnat: det är allvar-

Text: Klas Hyllander
kommunikatör

Föreningen Manliga nätverket

- för jämställdhet
- för kvinnofrid
- mot mäns våld och övergrepp

ligt om en större, opinionsbildande organisation av ROKS dignitet, parallellt med sin basverksamhet för skydd av våldsutsatta kvinnor, odlar röststarka subkulturer med extrem och våldsam retorik, i vart fall om det går att leda i bevis att det påverkar organisationens politiska arbete. Om en sådan anda får växa till sig och genomsyra ledarskiktets uttalanden från talarstolen leder det knappast till konstruktiv dialog kring hur man ska arbeta mot mäns våld mot kvinnor. Vidare finns det absolut skäl att granska en verksamhet som arbetar med så viktiga och känsliga frågor som bemötandet av våldsutsatta kvinnor.

Samtidigt får det inte glömmas bort varför de ideella kvinnojourerna finns: i grund och botten beror det givetvis på att det finns många män som är våldsamma, men också på att stat och kommun ännu inte tar sitt fulla ansvar när det gäller att erbjuda skydd och professionellt bemötande av kvinnor och barn som inte åtnjuter sina fulla mänskliga rättigheter, och som måste fly sina hem.

Kvinnjourerna, baserade på frivilligkrafter och på små medel, är helt enkelt ofta det enda, och därmed än så länge det bästa, alternativet som finns på de flesta platser i landet. Kritik mot de ideella kvinnojourerna bör ta hänsyn till dessa omständigheter innan en – förhoppningsvis – välvillig och konstruktiv granskning görs.

”Könskriget” valde motsatt linje. Varför?

Många av reaktionerna efter programmen uttryckte upprördhet över ROKS före detta ordförandes uttalande om män. För mig framstår reaktionerna som underliga och kanske också lite sorgliga – de vittnar om en mycket liten insikt och tolerans för hur människor fungerar. Att uttalandet var ett uttryck för hennes känslor och inte för hennes åsikter eller tänkande var uppenbart för mig.

Men det är en vanlig tankekurva att en människas känslouttryck är detsamma som hennes eller hans innersta åsikter eller vilja. Vi behöver alla bara gå till oss själva för att känna igen denna ständiga konflikt mellan å ena sidan känslor och å andra sidan det rationella tänkandet kring hur man ska agera på ett, även för egen del, hälsosamt sätt.

Om man förmår sätta sig in i situationen att dagligen konfronteras med konsekvenserna av våld mot kvinnor, som nästan alltid utövats av en man, samtidigt som det är ett faktum att oerhört få män eller samhället i stort engagerar sig aktivt i att alls göra något för att stoppa våldet, ja då är det kanske inte fullt så oförståeligt att det ibland bubblar upp känslor av aversion mot män. Att dessa kan komma till uttryck, särskilt i en pressad situation, är väl heller inte så konstigt?

Men reaktionerna på den före detta ROKS-ordförandes uttalande är kanske bara prov på ytterligare en av patriarkatets många omänskliga aspekter. Mediedrevet och alla privatpersoner som reagerat mot hennes person – jag hörde att en man som mötte henne stannade till och spottade framför hennes fötter – förmådde inte vara storsinta nog att visa någon mer förståelse för en människa som, för det mesta i motvind, arbetar hårt och seriöst för att göra det som

få av oss andra gör: att ge våldsutsatta kvinnor skydd. Sedan är det en annan fråga huruvida den numera avgångne ordföranden i övrigt var rätt person att leda ROKS politiska arbete eller inte – om detta vet jag för lite. Men ett bra ledarskap kräver onekligen en förmåga att styra vilka känslor eller personliga svårigheter, hur förståeliga de än är, som man ger uttryck för i olika sammanhang.

En saklig granskning av ROKS i sin helhet hade kanske endast lett till att den minoritetsfalang i organisationen som stått för en extrem inställning och för en våldsam retorik, som för övrigt inte har något som helst med feminism att göra, hade tappat fotfästet.

Men ”Könskriget” ledde till något mycket mer än så. Programmen skapade utrymme för alla dem som känner sig provocerade av eller tveksamma till feminismens idéer i allmänhet och i synnerhet av uttalanden som kräver förändring även av män generellt sett.

I mina öron var det påfallande att främst kvinnor – mot en fond av tysta män – privat gav uttryck för en upprördhet över vad en annan kvinna hade sagt om män. Det var som om de, som kanske åtminstone delvis känt igen sig i en feministisk analys och som hejat på i det tysta, nu kände sig tvingade att göra avbön och ta avstånd från feminism, vars innebörd plötsligt tolkades på ett annat sätt efter ”Könskriget”.

I de sammanhang där jag huvudsakligen verkar, dvs i en organisation vars fokus är förändring bland män, höjdes plötsligt här och var röster tveksamma till feministisk analys och könsmaktsperspektiv, grunder som alltid tar tid att etablera i arbetet med män och jämställdhet.

Det går en röd tråd genom dessa reaktioner som har en koppling till hur feminism och könsmaktsordningen förklarades i ”Könskriget”: nämligen inte alls. Min erfarenhet är att motreaktioner mot feminism och begreppet könsmaktsordningen ofta kommer från människor som vanligen inte har satt sig in i frågorna på djupet, varken intellektuellt eller emotionellt.

Oanade öppningar för kvinnor, barn och män ...

Feminism och könsmaktsförståelse är komplexa kunskapsfält, ofta lika komplexa som livet självt, med många olika tolkningar och strömningar. De är fyllda med politisk sprängkraft som utmanar oss alla men innehåller faktiskt också oanade öppningar för kvinnor, barn och män. Men i media, och ofta i politiken, framställs alltid feminism och könsmaktsordningen som stumma och entydiga.

Sällan når budskapet ut att feminism av många tolkas som ett angrepp på normsystemet patriarkatet och dess beteendemönster, vilket inte är detsamma som ett angrepp på män som sådana eller för delen på kvinnor – detta sam-

***”Könskri-
get” under-
minerade
begreppet
könsmakts-
ordning och
könsmakts-
perspektiv ...***

tidigt som det givetvis krävs förändring på enskild nivå för att jämställdhet ska uppnås. River vi patriarkatet förändras våra liv till det bättre, men om vi inte förändrar våra liv river vi heller inte patriarkatet.

”Könskriget” under-
minerade begreppen

könsmaktsordning och könsmaktsperspektiv, och de som står för dessa begrepp, genom att låta påskina att en omslutning av könsmaktsperspektivet ska tolkas som att man har en rigid och stängd uppfattning inför kunskap från olika områden. Vidare att könsmaktsperspektivet i relation till mäns våld ska förstås som att män som slår gör det bara för att de vill ha makt, och att ett upphörande av våldet bara är en vilje fråga från förövarens sida.

Den senare uppfattningen fick framföras av lekmän inom ROKS, som visserligen kanske vet mycket om hur våldet mot kvinnor ser ut utifrån sin praktiska erfarenhet, men som för den skull inte automatiskt behöver veta särskilt mycket om skapandet av våldsam maskulinitet. Dessa lekmäns (icke-)förståelse av orsakerna bakom mäns våld fick därefter stå för hur könsmaktsperspektivet ska tolkas på detta område, och för hur regeringens politik på området framställdes.

Låt mig göra några klargöranden, så som jag ser på det, kring det som så entydigt trumades ut av Dokument Inifrån och som därefter ha fått påhäng i den efterföljande debatten:

– **könsmaktsperspektivet** utesluter inte andra perspektiv. Däremot är ett uteslutande av könsmaktsperspektivet tandlöst när det gäller jämställdhetsarbete eftersom detta skulle osynliggöra dimensionen makt i förhållande till kön.

– **forskning om och kliniskt** arbete med våldsamma män visar att män som har beteendemönster av våld har inslag i sin levnads-historia som leder fram till våldet. En del av

dess inslag har att göra med införlivandet av förhållandevis gängse sociala föreställningar om kön och makt, men detta räcker inte som förklaring till våldet. Andra faktorer har att göra med hur pojkar – hårdhänt och behärskat

– **blir till män i största allmänhet** under normerna i könsmaktsordningen. Ytterligare andra faktorer kan vara av mer individuell karaktär, dock fortfarande med koppling till normer kring patriarkala versioner av maskulinitet, och handlar då exempelvis om att ha blivit kränkt, mobbad eller utsatt för fysiskt våld alternativt att ha varit vittne till det

– **de våldsamma männen** kommer från alla bakgrunder, vilket inte är detsamma som att alla bakgrunder är lika vanliga, eller att olikheter i faktorer som klass, etnicitet, kulturtillhörighet, ålder etc. inte skulle inverka

– **ett könsmaktsperspektiv** står inte på något sätt i konflikt med att sätta program för behandling av våldsamma män i verket. Däremot kan ett könsmaktsperspektiv delvis färga hur det praktiska terapiarbetet går till för att öka sannolikheten att behandlingen verkligen avhjälper beteendemönster av våld men även andra dominansbeteenden.

Att SVT har ökat aversionen och tveksamheten hos folk i allmänhet mot orden könsmaktsordningen och feminism, och spridit oemotsagda feltolkningar av dessa begrepp, är kanske inte så allvarligt egentligen.

Visserligen tycks det ställa till med problem för rörelser

som har ordet feminism med i sina namn, jag tänker närmast på Feministiskt Initiativ och

***... jämställdhetsarbetet
kommer att fortsätta –
oavsett SVT:s inlägg
och den efterföljande
kvasidebatten ...***

det (tillfälliga?) raset i deras opinionssiffror, vilket kanske är allvarligt nog. Men eftersom min erfarenhet är att många människor – av båda könen – med relativt stor lätthet tar till sig grundidéerna ur feministiska teorier, givet att man ger konkreta och vardagliga exempel på vad könsmaktsordningen och patriarkatet gör med både kvinnor och män, så är jag rätt säker på att jämställdhetsarbetet kommer att fortskrida ändå, sakta med säkert, alldeles oavsett SVT:s inlägg och den efterföljande kvasidebatten i media.

Jag tror nämligen att det är ett kardinalfel att använda sig av teoretiska eller mångtydiga begrepp, som könsmaksordningen eller feminism, när ojämställdheten och mäns våld mot kvinnor ska begripliggöras så att den kan omsättas i förståelse, praktisk politik och förändring hos gemene person.

Använder man dessa ord slentrianmässigt, utan att ge sin tolkning av deras innebörd, tenderar jämställdhetsarbetet och debatten bara att bli en akademisk eller död och ytlig ideologisk övning för några få som inte för frågorna framåt hos det stora flertalet. Det skapar bara nya barriärer och hinder. Här vilar ett stort ansvar på politiker, forskare, journalister och aktivister.

Här följer min personliga önskelista inför hösten 2005:

- **Att** manliga debattörer som Bo Rothstein och Jan Guillou, med lika stor frenesi och upprördhet som efter ”Könskriget”, börjar skriva begåvade inlägg om vad vi ska göra för att uppnå jämställdhet och stoppa mäns våld.

- **Att** regeringen gör mer allvar av ett av sina fokusområden inom jämställdhetspolitiken denna mandatperiod, män och jämställdhet, och formulerar en mer komplett jämställdhetspolitik för förebyggande av mäns våld, som bygger även på insikter om hur dominant maskulinitet överförs på pojkar, som visar på hur även män och pojkar i det stora hela gagnas av jämställdhet, som synliggör och arbetar emot de strukturer och mekanismer som målar in pojkar och män i patriarkatets trånga maskulinitetsbur

- **Att** fler män aktivt engagerar sig i arbetet för jämställdhet och mot mäns våld

- **Att** inga kommunpolitiker låter sig förledas av SVT:s förtal av kvinnojourer utan att antalet kommuner som ger bidrag till lokal kvinnojoursverksamhet snarare ökar

Arbetet för verklig jämställdhet fortsätter. Till SVT skickar jag gärna vidare följande rad, som en av mina kvinnliga förebilder, med rötter i media, nyligen skrev: *”The revolution will not be televised! Revolutionen kommer inte att sändas i teve!* Allt det spännande pågår tack och lov bortom de etablerade medierna.”

Alternativ till våld

Omkring 1980 var Kristin Skjörten en ung juridikstudent som hjälpte till på ett nyöppnat kriscenter för kvinnor i Oslo. Det ledde till att hon började forska om kvinnors erfarenheter av att leva i en våldspräglad situation.

För 25 år sedan var det inte många som förstod att kvinnomisshandel faktiskt var ett allvarligt problem. Det gällde först och främst att dokumentera detta och visa på behovet av platser där kvinnor och barn kunde söka tillflykt.

De som söker sig till ett kriscenter är de som är utsatta för det allra grävsta våldet, men kvinnomisshandel rör sig om ett mångfacetterat spektrum. Det grova våldet är ofta kopplat till andra makt- och kontrollstrategier. Till exempel får kvinnor inte ha hand om pengar eller hålls isolerade från omvärlden. Andra kvinnor kan ha utsatts för enstaka våldshandlingar av mindre allvarlig art.

De flesta kvinnor som har varit utsatta för våld lämnar mannen som har slagit dem. De flesta accepterar alltså inte våld och är starka nog att lämna ett sådant förhållande, påpekar Kristin Skjörten.

Kristin Skjörten intresserade sig redan på mitten av 80-talet för de våldsamma männen. Man hade bara andraskunskap om dem, genom kvinnornas historier.

För att få kontakt med männen annonserade hon och upprättade en telefonlinje som misshandlarna kunde ringa. Det visade sig att många män som hade utövat våld var villiga att berätta om det. De var ofta i en personlig kris på grund av sitt beteende. Några kom eftersom de jämförde sig med våldsamma fäder som de tog avstånd ifrån och blev förtvivlade när de själva upprepade mönstret.

Andra upplevde en kris när frun lämnade dem. Åter andra hade menat att det var partners fel när de slog, men när det ständigt hände i nya förhållanden började de inse att det kanske var de själva det var fel på. Dessa män hade ingenstans att gå för att få hjälp.

Efter en studieresa till USA där det fanns behandlingscentra för våldsamma män, startade hon 1987, tillsammans med en manlig kollega och med ekonomiskt stöd från stat och kommun, ett projekt som fick namnet *Alternativ til vold* (ATV).

Idag finns ATV, förutom i Oslo, i flera norska städer och i Mariehamn (Åland) och Roskilde (Danmark). Målsättningen är tredelad: behandling, utbildning och forskning. I Halden finns det sedan länge grupper för män som har dömts för våld och för barn som har varit utsatta för eller varit vittne till våld. Nyligen startade man där även en grupp för kvinnor som har varit utsatta för våld. Tanken är att kvinnor kommer samman, delar erfarenheter och blir starkare.

Aase Bang

Nedanstående text är skriven av Utredningen om kvinnofridsuppdraget. Det är en replik på Bo Rothstein och Ann-Marie Morheds debattartikel på DN-debatt 3/6 2005. Eftersom DN inte publicerar den sprids den nu på olika andra sätt. Den är också publicerad i ETC.

En förvanskad könsmaktsförståelse

De senaste veckornas debatt har inneburit ett sällan skådat angrepp på feminismen i såväl dess teoretiska som politiska former. Feministisk våldsforskning hånas, röster höjs för att frysa bidragen till kvinnojourerna och en formidabel hetsjakt bedrivs mot en av denna forskningstraditions företrädare, professor Eva Lundgren vid Uppsala universitet.

Att debattens utgångspunkt är en grovt förvanskad bild av våldsforskning och kvinnojourernas verksamhet, serverad i två TV-program som fått över hundra anmälningar hos Granskningsnämnden för radio och TV, tycks inte bekymra nämnvärt.

På DN-debatt (3/6) sällar sig professorn i statsvetenskap Bo Rothstein och föreståndaren för Nationella sekretariatet för genusforskning fil dr Ann-Marie Morhed till den anti-feministiska talkören.

I deras artikel karakteriseras också Utredningen om kvinnofridsuppdragen, som vi arbetade med under 2004 (och som tillsattes av regeringen i december 2003, inte 2002 som påstås i artikeln), som uttryck för en "bisarr ideologi".

Brister från myndigheterna

Utredningen presenterade i december förra året i betänkandet "Slag i luften" (SOU 2004:121) där vi analyserar de myndighetsuppdrag som gavs i samband med kvinnofridspropositionen (prop 1997/98:55). Analysen görs, i enlighet med direktiven, utifrån en könsmaktsförståelse av mäns våld mot kvinnor.

Mot bakgrund av de brister som kunde konstateras i myndighetsarbetet föreslår vi ett antal åtgärder. Rothstein och Morhed beskriver några av dessa så felaktigt att vi måste reagera.

Vi föreslår i betänkandet att en nationell expertgrupp skall utarbeta handlingsplaner för kvinnofridsarbetet utifrån av riksdag och regering fastslagna utgångspunkter.

Struntat i besluten

Det handlar alltså inte om att skapa ett policy-skapande "styrorgan" utan om att komma till rätta med att myndigheterna struntat i att genomföra demokratiskt fattade beslut.

Vår utredning visar att inte någon av myndigheterna har tagit fram handlingsplaner, trots att regeringen ålagt dem detta. Gruppen ska bestå av myndighetsrepresentanter och forskare – inte, som felaktigt anges, av politiker eller frivilligorganisationer.

Vi pekar på att forskningskompetens bör samlas i ett nationellt forskningscentrum. Vi föreslår också att ett forskningsprogram upprättas från vilket pengar delas ut enligt samma förfarande som i forskningsråden – med andra ord just det Rothstein och Morhed efterlyser.

Dessutom föreslår vi kommunala enheter för våldsutsatta kvinnor och barn och våldsutövande män (s 231 i betänkandet). Det finns nämligen ingen motsättning mellan en könsmaktsförståelse av våld och behandling av våldsamma män, något inte bara Rothstein och Morhed utan även andra debattörer söker göra gällande.

Att ha ett könsmaktsperspektiv betyder varken att individuella skillnader suddas ut eller att enskilda berövas den hjälp de behöver.

Därför föreslår vi att insatser för våldsutövande män utvärderas.

Vi lyfter också fram den modell som utvecklats inom norska Alternativ til Vold – en behandlingsmodell som utgår ifrån en könsmaktsanalys, inte minst utvecklad inom feministisk forskning. Det borde vara självklart för professor Rothstein och fil dr Morhed att basera sin kritik på fakta; vad våra förslag faktiskt handlar om och var vår analys tar sin utgångspunkt.

I stället skriver de fram en nidsbild där ett könsmaktsperspektiv ges innebörder som att män inte ska få vård, att alla män ses som brottslingar, och där feministisk forskning är sektaristisk. Men när Rothstein och Morhed uttrycker sitt förakt för den förståelse av våld vi använder i utredningen, avfärdar de samtidigt en förståelse sprungen ur en internationellt omfattande och etablerad forskningstradition som är utgångspunkten också för FNs arbete mot mäns våld.

Internationell enig syn på våld

Deklarationen om avskaffande av våld mot kvinnor från 1993 beskriver våld mot kvinnor som ett uttryck för ojämlika maktförhållanden mellan könen. Vidare skriver man: "Våld mot kvinnor är en avgörande social mekanism, genom vilken kvinnor tvingas in i en underordnad ställning gentemot män".

Samma synsätt återfinns i flera nationella jämställdhetsdokument och ligger till grund för Amnesty's arbete för kvinnors mänskliga rättigheter. Könsmaktsförståelsen i dess olika teoretiska och politiska former kan sägas förenas av att mäns konkreta våld mot kvinnor och barn tolkas i ett socialt och kulturellt sammanhang där män överordnas kvinnor.

Våldet kan med denna förståelse inte separeras från den diskriminering och de kränkningar kvinnor utsätts för på alla områden; i samhället: på jobbet, på gatan, i media, på krogen och i familjen.

Utifrån denna grundtanke följer att det inte går att stoppa våldet utan att förändra synen på vad

som är möjligt att göra mot kvinnor, och att förändra de föreställningar som knyter samman manlighetsskapande, makt och våld.

Måste våga göra upp med

Det är dessa föreställningar och könsnormer som gör att män, enligt internationella beräkningar, utgör över 90 procent av våldsutövare i världen, och det är dessa föreställningar som vi måste våga göra upp med om våldet någon gång ska få ett slut.

Vi befarar att legitimiteten för olika former av politiska åtgärder mot detta våld minskar när ett helt forskningsfält – internationellt etablerat sedan flera decennier – avfärdas. I den debatt som nu rasar om den "extrema feminismen" och kvinnors manshat, hamnar, som så ofta, de viktigaste frågorna helt i medieskugga, frågorna om hur vi ska förstå och bekämpa den aggression och det våld som män utsätter tiotusentals kvinnor för varje år – bara i Sverige.

*Fil dr Åsa Eldén, Uppsala universitet
Utredare Peter Söderström,
Västerbottens läns landsting
Fil dr Maria Wendt Höjer,
Stockholms universitet
Utredningen om kvinnofridsuppdragen*

F!

Rätt vad det var blev jag tvungen att byta tröja på Feministiskt initiativ (F!) årsmöte i Örebro i september. Jag hade tagit på mig min F!-tröja och var så stolt över den.

Men efter den berg- och dalbana jag åkte under mötet, tog jag i en dal på mig en äldre tröja från de danska LO-kvinnorna. Jag fick den tröjan på det stora kvinnomötet i Åbo 1994 och på tröjan står det "Kvinder eller kaos".

Gudrun Tiberg. Bild: Jens Arenhill

I Örebro var det mer kvinnor och kaos. Och innan vi ens hade kommit dit var det fullt Lös i Göteborg. Jag satt i Feministiskt initiativs samordningsgrupp i Västra Götaland under våren och sommaren och än har vi inte fått lämna över till någon ny grupp.

Den första insatsen jag gjorde utanför samordningsgruppen var att bevakade F! under Almedalsveckan på Gotland. Jag är halv gotlänning så där kände jag mig hemma och trodde nog att alla i Visby skulle ställa upp bakom mig i F!.

Men riktigt så enkelt skulle det inte gå. Jag gick runt i min F!-tröja och kände mig stolt men ingen verkade ta någon notis om mig. Så när jag träffade på Gudrun Schyman i Sankt Karins ruin i Visby så gick jag fram och sträckte fram handen och sa:

– Hej! Det är jag som är Gudrun! och så fnissade jag. Gudrun log hon med. Sedan pratade många av ledamöterna i den interimistiska styrelsen och särskilt väl Lotten Sunna med sitt brinnande feministiska engagemang.

Nästa dag hölls det nordiska seminariet i F!-regi. Ebba Witt-Brattström var konferencier. Här talade framträdande feminister från Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige. Drude Dahlerup, som var en av rödstrumporna i Danmark, är nu verksam i Sverige. I Danmark går kvinnokampen på sparlåga.

Märta Tikkanen läste poesi för oss alla som knött oss in i den mycket lilla lokalen vi höll till i. Kvinnalista på Island, som väl är den nordiska satsning som mest kan liknas vid det F! som nu startat i Sverige, var företrädd av Sigridur Lilly och från Norge hade professor emerita Berit Ås kommit.

De norska kvinnorna var mycket framgångsrika i sin kamp. De höll hemligt vilka som var med och hur de arbetade och det var ett framgångsrecept, menade Berit Ås.

Så for jag hem till Göteborg igen och satte igång att skriva motioner till F!-årsmötet. Stormöten och skrivande avlöste vartannat och det blev många nattsejourer innan det var dags att ge sig av till Örebro.

Jag erbjöd mig att sitta i den nya F!-styrelsen men fick inte tillräckligt med röster på årsmötet. Däremot blev jag nominerad till valberedningen men tackade så småningom nej till den posten.

På sta'n i Örebro stod ett gäng unga män med tröjor med texten "Talibaner eller djur?". Jag pratade med dem och sa att jag ville i alla fall inte att de skulle bli talibaner. Då sa de att det var ju bra, för då skulle de ju i alla fall få komma ut lite varje dag, som djur!

Eftersom jag sitter i styrelsen för Färnebo folkhögskola och vi där har djurrätt på schemat så diskuterade vi lite fram och tillbaks och hade ganska roligt. Det kändes bra att de unga männen var där för sedan när vi skulle ta beslut om plattform, organisationsmodell och politisk inriktning röstade jag för de förslag som talade om att alla människor ska vara lika välkomna i F!.

Tyvärr gick inte alla dessa förslag igenom, men hbt:arna (homo-, bi- och transsexuella), som var väl förberedda och röststarka på årsmötet, tyckte i stort som jag. Mötet enades om en inledande text till politikområdena som jag kunde ställa mig bakom. Men den gamla plattformen, som betonar ett konfliktperspektiv mellan kvinnor och män, finns kvar.

Det fanns ett nytt förslag från Västra Götaland som alltså inte gick igenom. Det var synd tycker jag. Och organisationsmodellen J17 från södra Sverige fick stryka på foten för traditionella stadgar.

Jag fick igenom några motioner så jag ska väl vara nöjd. Men det var alldeles för kort tid att ta alla de nödvändiga besluten på två dagar. Det hade behövts en vecka. Nu går ju inte det eftersom F! arbetar helt ideellt än så länge.

De viktigaste förslagen i övrigt var förslaget om att satsa på en lista till riksdagsvalet 2006 och förslaget om att pressen skulle få närvara vid mötet. Jag hade hellre sett att vi hade fått vara i fred för pressen detta årsmöte så att vi hade kunnat tala utan nervositet för

Lotten Sunna talar vid det nordiska seminariet i Visby
Bild: Gudrun Tiberg

hur det skulle komma att te sig i SVT 24. De filmade hela salen förutom en sektion där jag satte mig i solidaritet med andra som inte heller ville hamna i tv.

Fast det gjorde jag ändå, för när vi på lördagen bildade en kör (som framträdde på söndagen), så kom det med i nyhetsrapporteringen.

Då hade jag bytt till de danska kvinnornas LO-tröja med "Kvinder eller kaos". Men då kändes det ändå helt OK.

Nu arbetar vi vidare utifrån årsmötet och närmast ska vi diskutera ett parlamentariskt initiativ här i Västra Götaland. Så två stormöten är på gång, som ni kan läsa om på www.femi.se om ni vill. Och jag arbetar vidare inom F! även om det varit både sorg och glädje på årsmötet!

Text: Gudrun Tiberg

Morokulien – here we come!!

Idag, då detta skrivs avslutas Världskvinnomarschen för detta år. Idag, klockan tolv, har kvinnor över hela världen gått ut på gator och torg för att manifestera sin feministiska solidaritet, och för att tillsammans bli den kraft som kan bryta de destruktiva mönstren av våld, krig och fattigdom.

Marschen tog sitt avstamp i Sao Paulo i Brasilien den 8 mars inför 40.000 människor, och har sedan dess vandrat genom 163 länder av kvinnor i 5.500 olika organisationer.

Med sig har de burit ett manifest, vars viktigaste punkter var att beskriva roten till det elände flertalet av världens innevånare idag lider under. Det är den patriarkala strukturen och det kapitalistiska systemet, som förtrycker och exploaterar både barn, kvinnor och män.

När vi var i Morokulien i september överlämnades detta manifest över till de norska kvinnorna. Erni Friholt stod på den lilla scenen med skogsbrynet alldeles bakom. Siri Austeng, landshövding i Hedmark, tog emot, och lovade att två dagar senare överlämna det för vidare vandring genom Afrika och sedan vidare till Burkina Faso, där det idag kan framföra sitt budskap. Det har nått målet för sin vandring.

Vår vandring startade i Charlottenberg i Värmland, cirka 7-8 kilometer från gränsen mellan Sverige och Norge. Vi vandrade till Morokulien, som var marschens nordligaste plats i Europa. Vi var inte särskilt många måste sägas – men ändå bemötta med entusiasm och vinkande människor runt omkring.

I Morokulien kunde man stå över en vit linje, med en fot i varje land. En gräns har oftast inte större bredd. Ändå kan den skapa så mycket elände. En anledning till marschen har just varit att spränga gränserna som utestänger oss från det goda livet, livet utan fattigdom, krig, svält och våld. Där ingen hemlöshet och exploatering längre ska få finnas.

På kvällen fanns det flera seminarier att lyssna till. Jag valde att lyssna till Berit Ås, norsk professor från Oslo.

Hon har under många år forskat i strukturerna som formar oss, så subtila och försåtliga att vi oftast inte är medvetna om dem. Att verkligen se dem kan vara ett viktigt medel för att sedan kunna förgöra dem.

Hon berättade om kvinnors påhittighet i att överlista män, genom att agera och tänka på ett sätt de inte förstår och genom det få igenom olika förändringar. Helt enkelt att överrumpla, men ändå ha egen glasklar analys över vad de gör, och att de har rätt. Det var mycket intressant, men hon är ju professor, så man var tvungen att skärpa sig för att hänga med.

Det verkligen allvarliga hon berättade om var den fundamentalistiska struktur och makten som hör till, som de använder sig av när de exploaterar kvinnor och barn. Den **kulturella** makten, den **ekonomiska**

Bertas systrar sjunger vid centralstationen i Charlottenberg

Barbro Fridén spelar dragspel

och den **religiösa** makten. Strukturen! sa hon, vi måste lära oss att se strukturen.

Kvällen som jag berättade om i ledaren var det verkliga lyftet från allt det destruktiva vi lyssnat till under dagen.

Då växte samhörigheten, beslutsamheten och glädjen igen. Och det är väl det som har burit hela vägen genom världens länder, fram till Burkina Faso idag.

För inte bara där idag, utan också då i lilla Morokulien vid skogsbrynet, knöts starka band mellan oss svenska och norska kvinnor.

*Text och bilder:
Marie-Louise Carlberg*

På vandring mot Morokulien

Erni Friholt, Herdis Bragelien, Aase Bang och Berit Ås ger varann lite gåvor innan vi skils åt och åker hem.

Tre glada damer efter en halvmils vandring

Women in Black (Kvinnor i Svart), Internationell konferens i Jerusalem

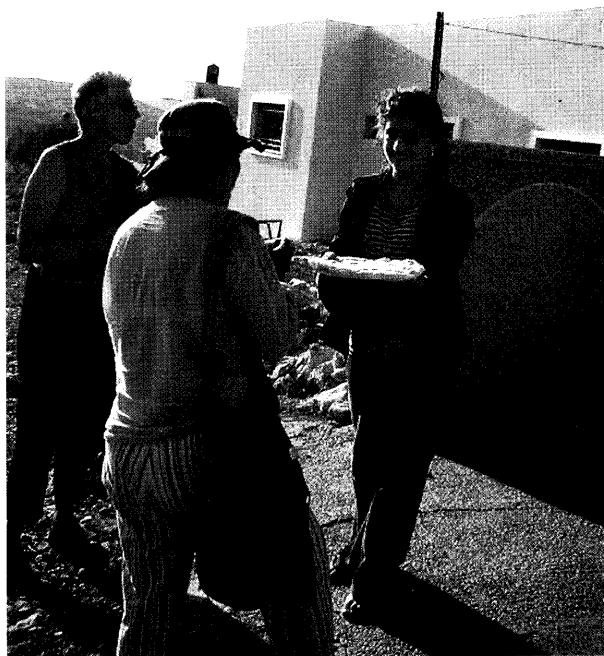
I augusti i år, samtidigt som utrymningen av Gazaremsan påbörjades, avhölls "Women in Black's 13:e Internationella konferens" i Jerusalem. Trots oroligheterna i området samlades över 700 kvinnor från 44 länder under temat "Kvinnor mot ockupationen och kriget".

Det kändes oroligt att åka till Israel när hela världens media fokuserade på demonstrationerna mot utrymningen av Gazaremsan och svenska UD avrådde från besök på Västbanken. Det var heller inte helt lätt att ta sig genom den Israeliska säkerhetskontrollen. Två kvinnor som skulle ha deltagit i konferensen släpptes inte in alls. Många av oss andra blev kvarhållna i timtal och mer eller mindre trakasserades för att vi skulle delta i konferensen och för att vi skulle bo på palestinskt ägda hotell. Detta trots att organisatörerna fått programmet godkänt och blivit lovade att deltagarna skulle släppas in.

Desto underbarare var själva konferensen, 734 deltagare var registrerade och många fler följde konferensen via internet. Det var en stor utmaning och en fredshandling av de israeliska och palestinska kvinnorna att organisera konferensen tillsammans. Trots att de hade stora svårigheter att träffas var hela konferensen mycket välorganiserad.

"Women in Black" bildades i Jerusalem för 17 år sedan inspirerade av tidigare kvinnorörelser i bl a Afrika och Argentina. Women in Black finns nu representerade i 150 städer runt om i världen. De israeliska kvinnorna organiserar en tyst och stilla demonstration (vigil) varje fredag mellan kl 14 och 15 på en refug i centrala Jerusalem. Det har man gjort i alla år endast med ett kort uppehåll då man trodde att Osloavtalet skulle medföra fred. Dagligen besöker kvinnorna de olika checkpointerna och hjälper palestinierna att förhandla med de israeliska soldaterna.

De kvinnor som anlände i tid på fredagen före konferensen deltog i den vanliga fredagsdemonstrationen (vigil). Cirka 200 kvinnor deltog denna fredag och fick känna på det hat och förakt som Women in Black utsätts för. De blev kallade horor och förrädare av förbipasserande, men deras strategi att alltid förhålla sig lugna och genomföra demonstrationen tyst och värdigt hölls även denna fredag.

En palestisk tradition att hedra välkomna gäster

Kvinnor i svart på Västbanken

På konferensens tredje dag för alla internationella deltagare till Västbanken. I Ramallah träffade vi de palestinska kvinnorna och fick ta del av deras upplevelser av ockupationen och deras situation idag. Många av oss knöt nya kontakter och trots att palestiniernas rörelsefrihet är ytterst begränsad kan vi hålla tät kontakt via internet.

En av PLO:s talesmän gav oss en analys av dagens situation och av politiken bakom murens uppförande. En analys som också delas av många israeler. "Muren handlar inte om säkerhet utan om att göra sig av med folket (palestinier och kristna) och behålla landet. Israel bygger upp en stat för en enda religiös grupp. Medan världens fokus är riktat mot Gaza fortsätter Israel att expandera i Jerusalem genom att bygga färdigt muren där och genom att fler bosättare etableras i muslimska kvarter. Världens fokus riktas nu mot 8 – 10 tusen bosättares evakuering från Gazaremsan, medan miljoner palestinier lever i flyktingläger sedan generationer."

Han menade att Palestina är det enda ockuperade landet i världen. "Vi ber inte om att ta ner muren, vi ber bara om rättvisa".

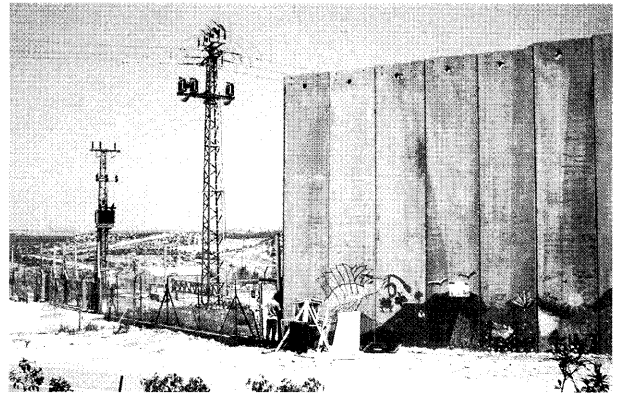
Resan till Ramallah skulle kunna göras på en kvart men för att undvika alla checkpointer fick vi köra långa krokiga omvägar. Vid våra besök i byar runt Israels största bosättning Ariel fick vi inte köra på de fina, raka och asfalterade Israeliska vägarna (på palestinskt område) eftersom vi färdades i en palestinsk buss med palestinsk chaufför. Han var ibland tvungen att köra på vägar som inte var mer än kostigar och klättrade på bergskanterna. Skräckslagna tittade vi ner på den Israeliska vägen, rak och fin som gick nedanför. Inte för inte säger man att de palestinska bussförarna är skickligast i världen, skojade chauffören.

Brenda från Belfast framför muren i Betlehem

Fredlig demonstration varje fredag i Jerusalem

Denna mur är tänkt att bli 67 mil lång, och skära rätt igenom så många palestinska byar som möjligt

I byn Bil'in håller israelerna på att bygga muren rakt genom samhället. Invånarna kommer att avskiljas från sina egendomar. Deras mark har exproprierats och de får inte passera blockeringarna för att ta hand om sina odlingar på andra sidan. I byn finns en stark motståndsrörelse som regelbundet arrangerar fredliga demonstrationer mot muren.

Vi deltog i en av dessa demonstrationer. Busslaster med kvinnor tågade mot blockeringarna där muren skall gå fram. Snart blockerades vägen av taggtråd och vi stod öga mot öga med unga israeliska soldater utrustade med M-16 gevär. Bakom soldaterna stod bulldozers beredda att gräva upp marken som för lite sedan tillhörde familjer i Bil'in. I bakgrunden såg vi en judisk bosättning som kommer att expandera på marken som tidigare tillhörde Bil'in så snart muren är färdig. Demonstrationen var lugn och sansad ända tills en kvinna från byn i sin desperation drog bort en bit av taggtråden som delar byn. Då avancerade soldaterna och några pojkar kastade stenar mot dem och sprang sedan därifrån. Soldaterna svarade med att kasta tårgas mot alla demonstranter.

Vi besökte andra familjer som fått varsel om expropriering. Deras ibland nya fina hus skall jämnas med marken för att muren skall gå fram där. Hitills har över 600 palestinska hus demolerats. Vi såg på tv hur bosättarna på Gazaremsan vägrade flytta ut, demonstrerade och gjorde våldsam motstånd. De fick massor av sympatier från hela världen trots att de erbjöds kompensation på upp till 300.000 USD. Medan palestiniernas egendomar exproprieras utan någon som helst kompensation.

Muren började byggas 2002 och är nu 214 km lång. FN:s Internationella domstol i Haag har fastslagit att muren är ett brott mot folkrätten. Israel bygger muren även inne på palestiniernas mark, ofta skiljs de boende från sina egendomar, sina odlingar. De skiljs från sitt levebröd och de måste ha tillstånd för att besöka sin egen mark men bara om man är palestinier. Ibland kan man få tillstånd att besöka sina odlingar ända tills det är dags att skörda, då dras tillståndet in. Utan förklaringar och utan möjlighet att överklaga. Det finns oändliga exempel och fruktansvärda tragedier utspelas dagligen i murens spår.

Muren är beräknad att bli 67 mil lång och skära in i och avskärma alla palestinska samhällen på Västbanken. Muren hindrar palestinier från att gå till skolan, till sjukhus, till jobbet om man inte har tillstånd att passera genom någon av de 600 checkpointerna. Muren är ofattbar, ohygglig och ofantligt hög, åtta, nio meter rakt upp i himlen.

Över 700 kvinnor från hela världen samlades i augusti i Jerusalem och Västbanken för att visa sina palestinska och israeliska medsystrar att de inte är ensamma i **sitt motstånd mot muren och ockupationen.**

På konferensen konstaterades att om 1/10 av den summa på 12 miljarder USD som ockupationen kostar användes till att utveckla och uppbygga Gazaremsan och Västbanken så skulle inga som helst motiv finnas kvar för uppbyggnaden av muren.

*Kerstin Schultz
Socionom/freds- och konfliktforskare*

Vi anklagar!

Åsa Linderborg och Erik Wijk polis- och JO-anmäler fem vapendirektörer och två generaldirektörer för terroristbrott – och uppmanar riksdagen att ställa Göran Persson, Ulrica Messing och Gunnar Lund inför konstitutionsutskottet.

Vi anklagar regeringen för terrorism i samband med anfallskriget mot Irak och den ännu pågående ockupationen. Vi uppmanar riksdagens ledamöter att till konstitutionsutskottet anmäla ansvariga statsråd. I dag anmäler vi även, till polisen respektive justitieombudsmannen, de direktörer inom försvarsindustrin samt de generaldirektörer för Inspektionen för strategiska produkter som sannolikt är medskyldiga till detta terroristbrott.

Vi agerar som medborgare, djupt bekymrade över det svenska stödet åt terrorism liksom över tillämpningen av den nya terroristlagen. I ett rättssamhälle ska alla brott beivras oavsett vem som är misstänkt. Därför vill vi ha en juridisk prövning av de ansvarigas agerande.

Lagen om straff för terroristbrott (SFS 2003:148), som Thomas Bodström 2003 lottade i hamn som tillämpning av ett rambeslut inom EU, erbjuder en förhållandevis klar definition av terroristbrott. Det handlar om mord, dråp, grov misshandel, människorov, olaga frihetsberövande, mordbrand, allmänfarlig ödeläggelse, sabotage, kapning, spridande av

gift eller smitta, olovlig hantering av kemiska vapen, explosiva eller radiologiska varor, vapenbrott eller olaga hot om ovanstående. När någon eller några av dessa gärningar utförs i syfte att "injaga allvarlig fruktan hos en befolkning eller en befolkningsgrupp" eller tvinga en myndighet att vidta en viss åtgärd eller "allvarligt destabilisera eller förstöra grundläggande politiska, konstitutionella, ekonomiska eller sociala strukturer" och då den verkligen "allvarligt kan skada en stat eller en mellanstatlig organisation" – då är det fråga om terroristbrott.

De två svenskirakier som våren 2005 av Stockholms tingsrätt dömdes till 6 respektive 7 års fängelse för brott mot terroristlagen har inte utfört någon av ovannämnda förbrytelser. De fälldes för att ha överfört pengar till personer som kanske utfört terrordåd och kunde därför bara dömas för förberedelse till brott. Samma sak gäller den svenska regeringen, näringslivsdirektörerna och generaldirektörerna. De har inte själva utfört någon av dessa gärningar och kommer bara att kunna dömas för förberedelse.

Låt oss redovisa beviskedjan. Terroristbrottet som utförts är det anfallskrig mot Irak som inleddes i mars 2003 och den ockupationen av landet som ännu pågår. Av alla de alternativa rekvisit som lagen uppställer är det få som inte i detta fall genomförts av angriparen och ockupanten – i stor skala. Det spelar ingen roll om man håller sig till den brittiska medicintidskriften *The Lancets* vetenskapliga uppskattning, den fristående människorättsorganisationen *Iraq Body Counts* återhållsamma räkning av medierapporterade offer eller till FN:s olika rapporter – det står klart att antalet dödade, torterade och misshandlade måste räknas i hundratusental, varav de allra flesta enligt samma bedömare är civila offer.

Avsikten med dessa gärningar tycks uppfylla samtliga alternativa rekvisit (även om ett enda räcker för fällande dom): att injaga fruktan är uppenbart, att tvinga offentliga irakiska organ att vidta åtgärder i enlighet med ockupantens önskemål finns otaliga exempel på. Vad gäller att allvarligt destabilisera eller förstöra grundläggande strukturer kan det räcka att nämna att de USA-ledda angriparna lät förstöra samtliga departementsbyggnader utom oljeministeriet, liksom att man har bombat sönder bostäder, sjukhus, skolor och olika typer av infrastruktur.

Brottet har i mycket hög grad skadat den irakiska staten. Dessutom har de be skrivna gärningarna i form av mord, miss-handel, sabotage, ödeläggelse, vapenbrott och olaga hot fortsatt fram till dags dato utan att något upphörande är synligt. Själva terroristbrottet – utfört i första hand av USA:s och Storbritanniens regeringar med delaktighet av allierade regeringar – är alltså styrkt tusen gånger om.

Så som terroristlagen är skriven har den en vid definition av begreppet "terrorism". Den särskiljer inte ens den som utförs av enskilda personer eller organisationer (konventionell terrorism) från den som utförs av regeringar eller militärpakter (statsterrorism). Detta var möjligen inte lagstiftarens avsikt – den kan ha tagit stora saker alldeles för givna – men faktum kvarstår att effekten av denna lag-skrivning kan innebära en radikal förändring i synen på terrorism. Det är annars det normala i den politiska debatten – oavsett om det är journalister, experter eller politiker som för den – att statsterrorismen behandlas som kejsarens nakenhet: den är för alla högst påtaglig men ingen låtsas om den, eftersom det skulle göra kejsaren generad.

Med den nya lagen kan en opartisk och seriös domstol nu göra en brottslig kejsare rejält generad. Den möjligheten måste prövas.

Vari består då den svenska regeringens, företagens och berörda myndighetens förberedelse till det omfattande terroristbrottet mot Irak och dess befolkning? Till skillnad från de dömda svenskirakiernas vaga finansiella kopplingar till terror är det svenska bidraget till terroristbrottet mot Irak högst påtagligt. Svenska aktörer har kontinuerligt under hela den utdragna terroraktionen försett förövarna med granatgevär, bandvagnar, kamouflagedräkter, robotförsvar, elledningssystem etc.

Till USA exporterade svenska företag krigsmateriel till ett värde av 894 miljoner kronor under den tvåårsperiod som föregick kriget. I stället för att strypa eller stoppa detta steg exportvärdet under de två första krigsåren (2003–2004) till 1 395 miljoner. Det innebär en ökning med 56 procent. Till den andra huvudaktören, Storbritannien, steg under motsvarande period exportvärdet från 167 miljoner till 948 miljoner, en ökning med 468 procent. Bland de exporterande företagen märks bland andra Saab Bofors Dynamics, Saab Tech, Alvis Hägglunds (bland annat en stororder till koalitions-partnern Italien), Saab Barracuda och Ericsson Microwave System.

Grundregeln är sedan länge att Sverige inte ska exportera vapen. Undantag medges endast om "det finns säkerhets- eller försvarspolitiska skäl för det och det inte strider mot Sveriges utrikespolitik". Visserligen har regeringen aviserat att denna hållning skall ersättas av en närmast ohämmad vapenexportlag där även näringslivets motiv ska beaktas. Än så länge gäller dock den förment restriktiva linjen. I regeringens generella riktlinjer för krigsmaterielexport finns den välkända passagen om att tillstånd inte bör beviljas "om det avser stat som befinner sig i väpnad konflikt med annan stat". Men där finns även den samvetsfriande regeln om "svenska försvarets behov av materiel", vilken politiker åberopar när de vill motivera kontroversiella exporttillstånd.

Vi är här inte ute efter att fälla regeringen för brott mot vapenexportlagen – den frågan har redan på goda grunder väckts av såväl Svenska Freds som vänsterpartiet. Vilka andra lagar man brutit mot för att bistå USA och Storbritannien i deras terrorverksamhet är i det fall vi nu driver av sekundärt intresse.

Men vapenexportbestämmelserna belyser ansvarsfrågan. 1996 inrättades ISP, Inspektionen för strategiska produkter, som bland annat beslutar om tillstånd för export av krigsmateriel. På det viset har regeringen frånskjutit sig ansvaret för enskilda ärenden. Lagen om krigsmaterial säger dock att ISP

skall överlämna ärenden av principiell betydelse eller särskild vikt till regeringen. Formellt har ISP alltså ansvaret inte bara för besluten om tillstånd utan även för besluten om vilka ärenden som skall överlämnas till regeringen.

Hur kan då regeringen vara inblandad i det brott vi talar om här? Jo, regeringen och dess närmaste medarbetare förespråkade och försvarade dessa vapenleveranser om och om igen genom olika uttalanden. Bara under mars månad 2003 yttrade sig statsminister Göran Persson, finansminister Bosse Ringholm och partisekreterare Lars Stjernkvist offentligt och förespråkade export. Deras partikamrat i Exportkontrollrådet, Majléne Westerlund Panke, godkände i efterhand de första tillstånden efter anfallskrigets inledning. Vilket ISP:s generaldirektör Lars-Hjalmar Wide kommenterade: "Så vi kommer att fortsätta hanteringen av frågan precis som vi börjat den." I ett svar på skriftliga frågor, i riksdagen den 27 mars 2003, försvarade den ansvarige ministern för vapenexportfrågor, Gunnar Lund, de fortsatta tillstånden med att "ett exportstopp riskerar få långtgående försvars- och säkerhetspolitiska konsekvenser för Sverige".

Vi menar att regeringen har ett tydligt reellt och formellt ansvar för de vapenleveranser som 2003 och framöver skett till USA, Storbritannien och andra länder som deltagit i Irakkonflikten. Dessa leveranser var och är uppenbara tillfällen där ISP av principiella skäl och med krigförandekriteriet ska låta regeringen avgöra. Med sina många uttalanden till stöd för fortsatt export onödiggjorde regeringen medvetet ett sådant förfarande. ISP kunde inte fått tydligare instruktioner och ställningstaganden från regeringens sammanträden än de som regeringens ledamöter redan gav uttryck för i den offentliga debatten. Regeringen utnyttjade inte heller den rättighet vapenexportlagen ger den att "meddela ytterligare föreskrifter om överlämnande av ärenden till regeringen". Därmed fattade regeringen det överordnade beslutet om dessa leveranser av vapen som helt öppet användes i de omfattande terroristbrott vi talar om här.

Säkert är det många som tänker att om svenska regeringen gjort sig skyldig till terroristbrott enligt den nya lagen, då är det något fel på lagen. Man må tycka vad man vill om regeringen Persson, men några terrorister är de ju i alla fall inte.

Så kan man tänka. Men såväl historien som vardagen visar oss att terrorism, mord och andra grova brott begås av i stort sett vem som helst – enskilda individer, grupper, organisationer och stater – un-

der speciella omständigheter. Inte sällan har förövaren ansett sig handla rättfärdigt och för en god sak.

Hur vi än vrider och vänder på lagen om straff för terroristbrott kan vi inte se annat än att den är tillämplig i detta fall. Den nya lagen må ha ett grumligt ursprung men i sin bokstav tar den likhet inför lagen på allvar. Det är dess stora förtjänst. Den kan döma regeringschefer såväl som gatans våldsvarkare i och med att den inte gör åtskillnad mellan konventionell terrorism och statsterrorism.

Men risken är överhängande att den kommer att tillämpas formalistiskt (där godtyckliga FN-listor avgör vem som är skyldig) eller med ett enögt stormaktskrypande perspektiv (där legitimt motstånd likställs med terror). Lagen måste därför genast, innan praxis etableras, prövas på alla misstänkta till alla förbrytelser som är tillämpliga på lagrummet.

Företag, myndigheter och statsråd har olika juridiska status så vi vänder oss med vår anklagelse till tre skilda institutioner. Med en polisanmälan kräver vi att riksåklagaren granskar de svenska företag som levererat vapen till angreppskriget mot och ockupationen av Irak, och i förekommande fall väcker åtal enligt terroristlagstiftningen.

Vi kan inte göra förundersökningen åt åklagaren och nöjer oss med att i anmälan peka ut några av de misstänkta: Tomas Samuelsson, vd för Saab Bofors Dynamics; Sven Kågevall, vd för Alvis Hägglunds; Björn Erman, vd för Saab Tech; Erik Löwenadler, vd för Ericsson Microwave System; Mats Warstedt, vd för Saab Barracuda.

Samtidigt JO-anmäler vi de ansvariga för Inspektionen för strategiska produkter, såväl ISP:s förre generaldirektör Lars-Hjalmar Wide som den nyttill-trädde Andreas Ekman, för förberedelse till samma terroristbrott.

Slutligen uppmanar vi rättskännande riksdagsledamöter att tillse att konstitutionsutskottet prövar regeringens ansvar för terroristbrotten, i första hand regeringens chef Göran Persson, den dåvarande ansvarige ministern för vapenexportfrågor Gunnar Lund samt den nuvarande Ulrica Messing. Eftersom lagen om terroristbrott inte trädde i kraft förrän vid halvårsskiftet 2003 bör de delar av gärningarna som inträffade innan dess i stället utredas som förberedelse till allmänfarlig ödeläggelse – precis som i fallet med svenskirakierna.

Brottet är belagt, vapnen är levererade och det är ingen hemlighet för någon människa att syftet med vapnen var och är att fullfölja brottet.

Var god rannsaka!

Text: Åsa Linderborg och Erik Wijk

Erni Friholt med dotter Hanna hemma på Stocken. Bilder: Katharina Mayer

Nominerad till Nobels fredspris 2005

År 1905 fick Bertha von Suttner som första kvinna Nobels fredspris.

År 2005 är 1000 kvinnor från hela världen nominerade till priset.

Bland de tusen nominerade finns ERNI FRIHOLT från Sverige ...

Erni Friholt är fredsaktivist. Hon är född i Österrike. Sedan 30 år bosatt på Västkusten i fiskeläget Stocken på Orust.

Ordförande i Svenska Kvinnors Vänsterförbund, sekreterare i Fredsrörelsen på Orust, medlem i Kvinnor för Fred, med flera.

I motiveringen till nomineringen står bland annat:

- Hon har utfört ett långvarigt och logiskt sammanhängande arbete för fredliga konfliktlösningar och mot orättvisa relationer och en ihärdig kamp för kvinnors rättigheter i Sverige liksom annorstädes, till exempel i Indien och Bangladesh.
 - Hon har satt ett inspirerande personligt exempel genom att dra positiva och konstruktiva slutsatser från hennes egen svåra erfarenhet av krig, förlust av nära anhöriga och erfarenhet av ojämlikheten i manssamhället.
 - Hon är en osjälvisk och uppoffrande samarbetspartner med en kapacitet att tänka på det allmännas bästa i både stora och små aktivitetssammanhang.
- Här följer hennes personliga och uppfordrande betraktelse över:

Vad är fred?

Fred är det när det inte är krig. Klart som korvspad?

När det är fred, sa min pappa till mig, då ska vi köpa det där pianot som du längtar efter. Jag var åtta år och slutet på det andra världskriget var nära. När det är fred, då köper jag jordbruksmaskiner för sparpengarna, och startar en affär. När det är fred, behöver bönderna sådana maskiner. Bara det blir fred, så...

Men innan dess hann fler bomber falla på vår by och min pappa blev skjuten, om med tysk eller rysk kula är ovisst. Och min storebror återvände inte från Ryssland.

Men så blev det ju fred i alla fall. Fast det var inte alls ett sådant jubel jag senare såg på film från Kungsgatan i Stockholm.

Den fred som kom då i maj 1945 till vår by i Österrike smög sig på lite peu à peu liksom. För mig var det ingen större skillnad egentligen, annat än att pappa var död, sparpengarna inte pappret värda de var tryckta på, vårt hus utan fönster, ingen elektrisk ström på ett år, lik som flöt på floden, så vi blev förbjudna att bada hela den sommaren. Och mycket lite mat.

Befriarna, ryssarna, som av befolkningen dock envist kallades för ockupationsmakt, skulle vi inkvartera. Vi hade skrämts med att de åt barn levande och länge fanns en stor rädsla hos mig och alla andra. Det visade sig snart att de var mycket snälla mot oss barn, och förmodligen överlevde vi hyggligt tack vare att de delade med sig av sina små matransoner.

Att mamma fick vara "till lags" av och till anade jag men slog bort som något som inte jag hade med att göra.

En lång inledning på ovanstående frågeställning: Vad är fred?

En åttaåring i Irak, i Afghanistan, i Tjetjenien och på många andra ställen där krig övergått i

fred idag skulle nog kunna svara ungefär som jag för 60 år sedan. Det är det sorgliga och utmanande och ovärdiga. Jag lärde mig många läxor med kroppen som barn. Till exempel lärde jag mig att hunger känns som krig i magen. Med hungrande barn i Indien, i Bangladesh, i Afrika som jag senare i livet kom i kontakt med kände jag genast en stor gemenskap.

Och vreden tog tag i mig. Detta är krig, tänkte jag. Fastän inga bomber faller. Låt gå att det verkligen fanns lite mat när jag var barn, men i Bangladesh år 1974 användes maten som vapen.

Ryssarna hade jag lärt mig frukta, tills jag träffade några. Varför skulle Österrike föra krig mot dom, undrade jag? Men när vi gick fredsmarschen till Minsk år 1982 och skrev positivt till våra tidningar om det, kallades vi hjärn-

tvättade. Lurade av kommunisterna. De kan aldrig ha träffat någon ryss, tänkte jag. Kalla kriget kastade sin skugga.

Sverige på 50-talet upplevde jag med sina lugna gröna förorter, den sälliga vänligheten och en viss självgodhet: Var glad att du sluppit ut nu, flicka lilla.

Många analyser läste jag, många

teorier tog jag till mig. Men alltid gnagde de outtalade frågorna: Jaha, och vad har du tänkt göra åt det?

Med mina barnerfarenheter i bagaget byggde jag sakta men säkert upp en grundmurad övertygelse om fredens beskaffenhet:

Freden finns i ett samhälle som strävar efter frihet från hunger, frihet från våld, frihet från hat och misstänksamhet mot "de andra". Var finns detta idealsamhälle? Och vems är ansvaret att det byggs?

Mina svårigheter började med att jag ville förena det stora med det lilla. Det globala med det lokala. Otillräckligheten slog sina klor i mig.

Jag gick med i freds rörelsen. Där vågade jag inte skratta, eftersom vi behandlade så allvarliga frågor. Jag gick med i kvinnorörelsen.

fortsättning nästa sida

Där blev jag så ledsen å alla förfördelade och våldtagna kvinnors vägnar så jag blev helt tillintetgjord. Jag gick med i miljörörelsen. Där skrämde Rachel Carsons bok *Tyst Vår* livet ur mig. Och alla domedagsprofetior slog mig till marken.

När kom vändningen? Den kom väl också peu à peu, som freden en gång i min barndom. Och med min älskade Ola. Då var vi helt plötsligt två som av hjärtans lust kunde skälla och gorma åt alla fähundar i världen. Vi överträffade varandra med att hitta träffande beskyllningar. Men mera än detta arbetade vi på alternativen. I stället för. Man blir så påhittig när man älskar. Man vill göra det so gott för sin älskade. Man är så villig att utöka sin välvilja till många fler, ja till hela världen.

Medvetet målar jag nu i rosenrött. Med den allvarliga undertonen: Det behövs mera kärleksfullhet. Samhällen där kärleken frodas, där den får en möjlighet, där den gödslas och vattnas och vårdas och omhuldas. Vems är ansvaret att ett sådant samhälle uppstår?

Min tredje och allvarligaste och viktigaste erfarenhet: Det kommer an på oss, på dig och på mig. Vi är kuggarna i livets hjul, vi är dess nav, vi är huvudpersonerna i våra och andras liv, vi är viktiga, vi är nödvändiga. Vi med vår brinnande önskan att livet måste bli bra för alla.

Gandhi myntade det underbara uttrycket: Fred är vägen. Och Bertha von Suttner (Nobels fredspris år 1905) uttryckte det så: Den (freden) är inte målet, utan det normala tillståndet av den mänskliga civilisationen. Och Johan Galtung talar om verktygen: Fred med fredliga medel. Konfliktlösning utan våld.

Så, vad kan vi nu verkligen göra? I Sverige? Du och jag i fredsrörelsen, i kvinnorörelsen, i miljörörelsen? Låta oss övertygas om att vapen inte skapar fred. Fredsforskarna har gett oss mängder med bevis. Vi, fotfolket ska sprida den kunskapen, vi ska inte bara sitta hemma på vår kammare och tycka och förfasa oss. Ut bland folket! Säg vad vi vet, bilda opinion, vara obekväma, demonstrera, anordna möten, seminarier. Folkbilda!

Mycket aktivt förändra de attityder som upprätthålls av patriarkatets våldskultur. Kvinnors rättigheter är mänskliga rättigheter! Visa i praktisk handling solidaritet med våldets offer, internationellt och här hemma. Acceptera inte tillvänjningen till våldet och våldsideologin! Tillämpa en rättvis handel, i ord som i praktiken. Alla kan bojkotta Coca-Cola. Alla kan köpa rättvisemärkta varor ...

På vårt café serverar vi rättvisemärkt kaffe, te och choklad, tårter och kakor med fina namn som Mahatma Gandhis drömmar, bakelsen Rosa Luxemburg, mandeltårtan Amandla Mandela, med mera. Och så sjunger vi: fredssånger, kvinnosånger, kampsånger, kärlekssånger. Fred med naturen och fred mellan könen.

VAR MED OCH BYGG EN FREDLIG VÄRLD!

Erni Friholt

Sveriges Fredsråds utmärkelse Lilla Fredspriset har för år 2005 tilldelats Erni och Ola Friholt för deras arbete för fred och internationell rättvisa som med enastående uthållighet pågått i mer än tre decennier och utmärkts av mångsidighet och stor kricsyn.

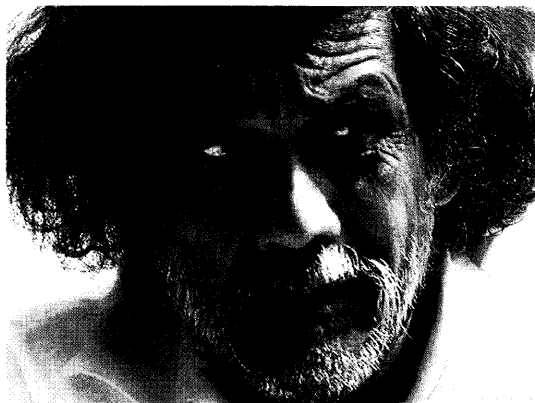
De har under lång tid arbetat mot kärnvapen i både med- och motvind, aldrig försummat Tredje Världen perspektivet i sin analys av läget i världen, och haft en klar blick för samspelet mellan lokalt och globalt arbete.

Den internationella kvinnoaspekten med tyngdpunkt på fattiga kvinnors perspektiv har också varit väl artikulerad. De har tagit initiativet till biståndsprojekt och verkat som informatörer genom böcker och artiklar och föredrag runtom i Sverige samtidigt som de på Orust drivit ett sommarkafé med både lokal och internationell prägel. Erni ingår också sedan länge i redaktionsgruppen för tidskriften *Vi Mänskor*. Erni och Ola har mer än de flesta bidragit till att internationalisera Sverige.

Priset kommer att överlämnas till Erni och Ola Friholt vid en högtid i Gustaf Vasa kyrka vid Odenplan i Stockholm på FN-dagen den 24 oktober. Högtiden anordnas av Artister för Fred i samverkan med Sveriges Fredsråd. Priset delas ut av svensk fredsrörelses nestor Herman Backman.

Alternativa Nobelpriset

Right Livelihood pris hedrar pionjärer för
rättvisa och kulturell förnyelse

2005 års hederspris går till en av Mexikos främsta konstnärer Francisco Toledo.

Prissumman på två miljoner kronor delas av Maude Barlow och Tony Clarke från Kanada,

Irene Fernandez från Malaysia

och organisationen First People of the Kalahari och deras grundare Roy Sesana från Botswana.

Juryns motivering för årets Right Livelihood Pris är följande:

Francisco Toledo (Mexiko) – hedras för att han ägnar sitt liv och sin konst åt att skydda, stärka och förnya det arkitektoniska och kulturella arvet, den naturliga miljön och samhällslivet i sin hemregion Oaxaca.

Maude Barlow och Tony Clarke (Kanada) – belönas för deras exemplariska och långvariga världsomfattande arbete för rättvis handel och erkännandet av den fundamentala mänskliga rättigheten till vatten.

Irene Fernandez (Malaysia) – belönas för sitt framstående och orädda arbete för att stoppa våld mot kvinnor och utnyttjandet av gästarbetare och fattiga.

Organisationen First People of the Kalahari, och dess grundare **Roy Sesana (Botswana)** – belönas för sitt resoluta motstånd mot att de fördrivs från sina förfäders landområden och för kampen för att bibehålla sin traditionella livsstil.

Right Livelihood-priset som ofta kallas det "Alternativa Nobelpriset" grundades 1980 för att hedra och stödja praktiska lösningar på världens mest akuta problem. Jakob von Uexkull, en svensk-tysk filatelist, sålde sina värdefulla frimärken för att instifta priset. Alfred Nobel önskade hedra personer vars arbete "gjort mänskligheten den största nyttan". Von Uexkull ansåg att Nobelprisen numera ignorerar mycket av det arbete och den kunskap som är av avgörande betydelse för vår framtid. Right Livelihood priset delas ut årligen i Sveriges Riksdag.

En presskonferens med pristagarna kommer att hållas i Stockholm onsdagen den 7 december. Pristodelningen äger rum i Riksdagen den 9 december.

Årets pristagare har valts ut bland 77 nomineringar från 39 länder: varav 4 från Afrika, 4 från Arabvärlden, 20 från Asien, 1 från Australien, 26 från Europa, 12 från Latinamerika och 10 från Nordamerika.

Erni Friholt på besök i Puoltsa i september 2005

5000 renar...

Idag finns fem erkända minoritetsspråk i Sverige. Ett av dem är samiska.

Så var det inte när samiskan Maj Lis, som jag vill berätta om, var barn. Vid sju år sattes hon i en internatskola. Visserligen hette den Nomadskolan, men undervisningen var helt och hållet på svenska. Ett språk som lilla Maj Lis inte alls kunde. Ur denna skoltillvaro växte ett trauma fram, som tog henne många år att bearbeta. Och egentligen finns där fortfarande många förträngda minnen som hon inte vill släppa fram. Det gör för ont.

När Maj Lis Skaltje lågmält berättar tänker jag gång på gång på våra invandrarbarn. Är det bättre i Sverige idag? Finns en förståelse för behovet av ett hjärtespråk som barnen känner sig hemma i? Eller är kravet på integrering överordnat?

Att vistas tillsammans med Maj Lis och hennes man Järva-Per är som att stiga ner i en historisk brunn, i ett urtillstånd, där vi alla vistats en gång, men förlorat orienteringen i vår moderna svenska värld.

Ändå talar vi om mycket all dagliga ting. Landskapet, djuren, jakten, maten, bestämmelserna i EU, skottrar kontra skidor, renar och åter renar.

Maj Lis bor i byn Puoltsa. Den ligger mellan Kiruna och Nikkaluokta, nära Kalixälven. Vi går ner till vattnet över en låg matta av glödande färger, rött, gult, grönt, lingon, blåbär, kråkbär, och de låga björkarna, även de ännu i de mest skimrande färgerna. Snart, om någon vecka, är härligheten över och träden står kala till nästa juni. Fjället, snöklätt, på andra sidan älven.

Allt är mäktigt och berusande. Maj Lis berättar om gamla offerplatser, om riter, om de kristnas jakt på avgudar, om dödsstraff för samernas religion för inte så länge sedan. Och vi ser parallellerna och känner oss långt från Sverige.

Vad är ett liv? Hos samerna är människolivet nära förbundet med renarnas liv. Allt rör sig kring deras värld. Var de finns, vart de går, om där finns tillräckligt med mat, hur kalvarna mår, hotet från rovdjuren, särskilt från järven.

Nästa dag får vi åka upp på kal-

fjället (med helikopter!) för att träffa femtusén av dessa underbara djur med stora ögon, eleganta rörelser och en vilja att inte låta sig infångas. De rinner förbi runtomkring oss, alltid motsols, och utan att stöta ihop med oss eller varandra. Som en böljande vidsträckt fors.

Skickliga pojkar, män och även kvinnor fångar med sina lasson de utsedda tjurarna som de på ett för oss obegripligt sätt i full rörelse identifierar genom öronmärkningen, små knappt synliga hack. Tjurarna ska till slakt ner i dalen. Genom en bred inhägnad korridor drivs de neråt, mot sitt öde. Nej, säger Majlis, inte heller Per, som är den skickligaste jägaren, tycker om att döda djuren, men det måste dock göras.

Det är ett naturligt kretslopp. Från liv till död och åter till liv. Vajorna och kalvarna signalerar med råmande läten för att hålla ihop i vimlet. Om de kommer ifrån varandra letar de i dagar. Fem till sex gånger per år drivs renarna ihop i stora inhägnader för att kalvar ska märkas och en del djur fångas in till slakt.

Erni Friholt vid fjällets fot, mellan Kiruna och Nikkaloukta.

*Maj Lis Skaltjes fågelmask
Masken är en avljutning av hennes eget ansikte.
Bilder och text: Erni Friholt*

Sedan släpps hjorden åter till sitt fria liv i fjällen. Alla renar i Sverige är ägda och märkta. Bara i Norge finns ännu några totalt vilda renar, inte ägda av någon.

Av de 20 000 samer som finns i Sverige idag är dock bara 5000 renägare/renskötare. Och färre lär det bli om inte något händer snart som öppnar en renköttmarknad söderut.

När Maj Lis var trettio år avslöt hon sig för att återerövra sin samiska identitet och åkte till universitetet i Oslo för att lära sig läsa och skriva sitt modersmål. Då det enda stället där detta var möjligt. Nu finns professur i samiska vid flera universitet i Norden och vid 6 sameskolor i Sverige undervisas i samiska.

Maj Lis blev sedan pionjär på Sveriges Radio med de första utsändningarna på samiska i Sverige. Genom det arbetet vaskade hon undan för undan fram sina förfäders historia.

Blygsamma Maj Lis säger det inte själv, men detta måste rimligen ha betytt enormt mycket för samebefolkningens självbild och självförtroende.

Vid femtio år "upptäcker" hon sin kallelse som konstnär. Hon börjar studera konst i Karleby i Finland och sedan fyra år på konstakademin i Helsingfors.

Nu är hon en mycket mångsidig konstnär och betonar starkt att konst och konsthantverk ska gå in i varandra. Och allt har med det dagliga livet att göra. Men fortfarande betraktas mina inramade skinn av ren, säl och get som mera konst än kapporna av skinn och hermelin, handsydd av mig och min mor, säger hon med viss förtrytelse. (Kapporna som Maj Lis mannekangar i för oss är helt mag-nifika).

I ateljén som ligger något tiotal meter från huset tittar vi på akvareller och gravyrer. (Ett suggestivt Kebnekajse i svart och vitt, i ena hörnet siluetten och skuggan av en ensam ren i den ljusa natten). Målningar av snöripor, örnar och vildgäss. Masker i papper maché av hennes eget ansikte, med en förgylld fågel ovanpå. Varför en fågel på ditt huvud, Maj Lis? Jag vill nog förmedla friheten, svarar hon. Djurets frihet och min egen längtan.

Maj Lis Skaltje

Maj Lis Skaltje spelar på ett underbart sätt med färg, ljus och identitet. På bordet ligger löv av asp, torkade, genomskinliga som spets. De ska ingå i en installation, beställt av museet i hennes hemby Gällivare.

De kommer att fästas på japanpapper för att sedan få hänga fritt från taket, befriade från väggen. Så som allt hängde i kåtan, som är utan raka väggar. Så förenas den samiska och västliga konstens idé.

Maj Lis Skaltje längtar efter att återupprätta det som har gått förlorat och att förstå den komplexa värld som en gång funnits. Bergen är arbete, konstinspiration, historia och identitet.

Stickning – ett feministiskt vapen

Efter en stunds samtal med historikern Per Göran Johansson framträder yllestrumpan i ett helt nytt ljus... Begrepp som man vanligtvis inte alls förknippar med varandra knyts samman när Johansson berättar om ett stycke av stickningens svenska historia. Yllestrumpor som krigstickning som feministiskt vapen och utomäktstickning är några exempel.

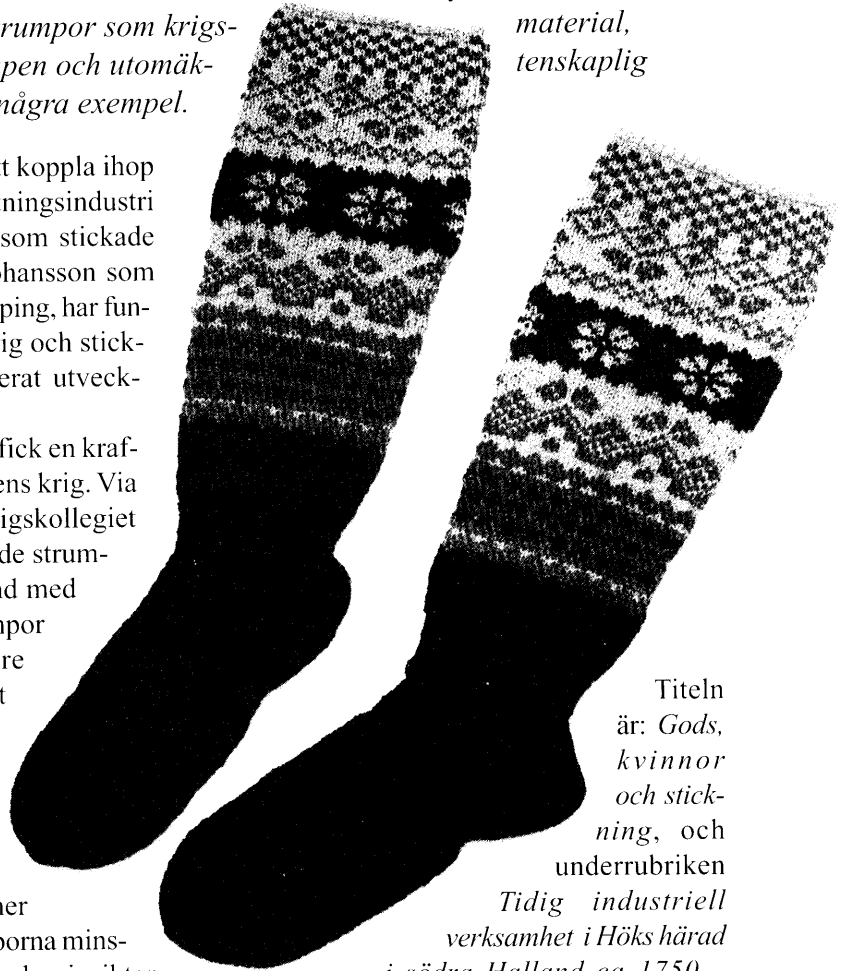
Det kan tyckas långsökt att koppla ihop vapenskrammel och rustningsindustri med något så harmlöst som stickade yllestrumpor, men Per Göran Johansson som är verksam vid Högskolan i Jönköping, har funnit ett tydligt samband mellan krig och stickning. Han har framför allt studerat utvecklingen i Halland på 1700-talet.

– Den halländska stickningen fick en kraftig skjuts framåt av stormaktstidens krig. Via landshövdingen tog Kungliga Krigskollegiet upp stora beställningar av stickade strumpor. Man hade kommit underfund med att en soldat med stickade strumpor kunde marschera mycket längre utan att få skoskav än en soldat som bar sydda vadmalstrumpor med skavande sömmar, säger Per Göran Johansson.

Skoskav kunde förstås vara ett ytterst besvärande hinder för en framryckande här. Med de mer elastiska sömlösa stickade strumporna minskade skoskavsrisken. I ljust av den insikten får uttrycket ”gå på i ullstrumporna” en dramatisk innebörd.

– Jag har funnit uppgifter om att Sydhalland under det pommerska kriget vid 1700-talets mitt levererade mellan 20 000 och 25 000 par stickade yllestrumpor per år till armén, berättar Per Göran Johansson.

Erik XIV bar stickade strumpor, men de var importerade och materialet var silke. Bruket att sticka av ullgarn kom troligen till Sverige först på Axel Oxenstiernas tid. Där stickningsverksamheten kom igång fick den snart intressanta konsekvenser både socialt och ekonomiskt. Det framgår av Per Göran Johanssons avhandling som publicerats av historiska institutionen vid Lunds universitet.

Titeln
är: *Gods,
kvinnor
och stick-
ning*, och
underrubriken

*Tidig industriell
verksamhet i Höks härad
i södra Halland ca 1750 –*

1870. Enligt en av avhandlingens många fotnoter ägde kung Erik år 1566 inte mindre än tjugosju par silkesstrumpor i olika färger! Men yllestrumpan lanserades kort därefter som mode i Europas högre ståndskretsar.

– Antagligen var det Birgitta van Cracau, slottsfru på Wallens gods i Höks härad i södra Halland, som introducerade och spred kunskapen om att sticka – eller binga som man sade i trakten, säger Per Göran Johansson.

Birgitta van Cracau var holländska. Hon var gift med landsdomaren Magnus Durell som adlades av drottning Kristina. Bland Birgitta van Cracaus tjänstefolk fanns stickkunniga holländskor som lärde ut konsten att sticka till godsets underlydande.

Sedan danskarnas tid var skogen sköv-lad i Halland och jordarna var magra. Stickningen blev en ny och lockande inkomstkälla. Genom ett förlagssystem fördela-des råvaran fårull till hushållen. Det fanns inte tillräckligt med får i Halland utan ullen måste importeras, ofta från Island. Förläggaren be-sökte socknarna och delade ut ullen. Runtom i stugorna fick man sedan tvätta och karda ul-len och spinna garn. Sedan stickade man strumpor, vantar och ylletröjor.

Det förekom att man i stället för att sitta var och en hos sig och sticka samlades till "bingegillen", ett slags träffar där folk från flera hushåll umgicks och stickade tillsam-mans. Prosten och Linnélärljungen Per Osback skrev på 1780-talet: "Munnen i dessa sällska-per är i så ständig rörelse som strumpstic-korna." De färdiga produkterna hämtades så småningom upp av förläggaren och leveran-törerna fick betalt. En tidig industriell struk-tur växte fram.

Under ofredsåren var det strumpor som do-minerade men när kriget tog slut minskade strumpstickningen och andra produkter såldes på en civil marknad. Varma tröjor till fiskare blev en viktig handelsvara. Man tillverkade allt från enkla yllesockor till tröjor i komplicerade mönster.

– Det förekom alltså en omfattande indu-striell produktion i Sydhalland under de år jag studerat, men i de offentliga arkiven finns det mycket få uppgifter om den här verksamhe-ten. Ett skäl till det är att stickningsinkoms-terna inte beskattades. Det berodde framför allt på att skatten var knuten till jordägande och om t ex torpare fick inkomster av stickning registrerades inte det, berättar Per Göran Johansson.

Och det var precis det som hände. Jordlösa pigor, drängar, torpare och torparhustrur kunde skaffa sig en inkomst på annat sätt än genom att slita för bönderna. Den alternativa inkomst-källan fick tydliga sociala konsekvenser i Syd-halland.

– Som stickerskor kunde kvinnor bli själv-försörjande och oberoende av manliga släk-tingar. En kvinna som kunde sticka behövde inte gifta sig om hon inte ville och hon kunde själv välja vem hon ville ingå äktenskap med. Ett par som fick sina inkomster från stickningen kunde frigöra sig från godsägare och bönder.

I gamla länsman- och kronofogderapporter kan man skimta att de självständiga sticker-skorna uppfattades som ett problem. Johans-son har läst ogillande formuleringar om "ogifta som försörjer sig själva". Stickande gifta fruar fanns det inget att erinra mot, men att ogifta kvinnor började försörja sig på egen hand be-skrivs som något som inte alls var önskvärt.

D en utomäktenskapliga stickningen ut-gjorde ett hot mot det patriarkala sys-temet. Johansson påpekar att den som inte hade tillgång till egen jord enligt lag var tvungen att ta helårsanställning. Stickerskorna hade hittat ett sätt att smita igenom tjänstehjon-stadgans maskor.

– I det område jag undersökt fanns det år 1850 drygt etthundra kvinnor som undvek den lagstadgade anställningsplikten genom att bo inackorderade hos någon bonde. Vid arbetstop-par i jordbruket i samband med sådd och skörd gjorde de dagsverken på gården och betalade på så sätt sitt husrum. Sin försörjning och sin frihet fick de sedan genom att sticka, berättar Per Göran Johansson.

Det var svårt för myndigheterna att "komma åt" de självförsörjande kvinnorna. I sin avhand-ling citerar Johansson kronofogderapporen från Laholm år 1827: "När Husbonden och tjäna-ren är överens kan de ej hindras."

Förutom att hemstickade produkter fung-erade som ett slags krigsmaterial rent konkret var de alltså också ett tidigt feministiskt vapen.

– Kvinnorna stickade alltid – också när de vallade boskap och när de vandrade till kyr-kan. Och även de halländska männen stickade. Det fanns inget manligt stickningstabu. Alla stickade.

Helena Fernández, frilansjournalist

– De är våra bröder och systrar, sa Hugo Shávez

I Venezuela kommer de oljepengar som nu forsar in i landet de fattiga venezolanerna till godo för första gången i landets historia. Hela nationen rustas upp – nya välutrustade skolor och universitet invigs ständigt, sjukvårdssektorn utökas och reformeras från grunden och massor av bostäder byggs

*Jessie Jackson, medborgarrättskämpen från USA
och Hugo Shávez, Venezuelas president*

Venezuela är ett av de ytterst få länder i världen som förnyar sin infrastruktur genom en gigantisk satsning på ett järnvägsnät. Samtidigt håller ett nätverk för integration av länderna i hela Latinamerika på att växa fram.

Venezuela har under de senaste åren byggt upp ett energisamarbete med flera länder. Nu har ett kontinentalt oljebolag med många ingående stater bildats. Det heter Petroamerika, och tillsammans med de regionala bolagen Petrocaribe och Petrosur, säljer bolaget olja och gas förmånligt till ekonomiskt svaga länder som saknar egna energitillgångar.

Den nya oljejätten har sin grund från ALBA – det bolivarianska alternativet för Amerika. Det är ett motdrag mot frihandelsavtalet ALCA som USA försöker genomdriva. Numera kan till exempel Uruguay och Honduras liksom små fattiga länder i Karibien sänka sina energikostnader med upp till hälften.

Ett annat nätverk som växer sig allt starkare är inriktat på sjukvård och hälsa. Projektet som kallas Mission Milagro, ungefär Uppdrag Mirakel, var från början ett utbyte av venezolansk olja mot kubansk medicinsk kompetens.

Nu har det utvecklats till ett erbjudande om gratis ögonsjukvård årligen för 600.000 behövande latinamerikaner och en satsning på utbildning av 105.000 läkare från hela kontinenten under en tioårsperiod.

Människor som inte själva har råd att bekosta till exempel starroperationer hämtas upp i ett specialchartrat flygplan och opereras antingen på Kuba eller i Venezuela och latinamerikanska ungdomar som inte har råd att studera, får fri läkarutbildning i något av de länderna.

En stor andel av den venezolanska oljan skeppas iväg till USA. Det rör sig om en halv miljon fat per dag och Venezuela är en av landets viktigaste oljelieferantörer.

I höst har baptistpastorn, medborgarrättskämpen Jessie Jackson från USA besökt Venezuela. I Jacksons hemland stiger antalet fattiga ständigt. Under hans besök presenterade den venezolanska regeringen en typ av bistånd som man som bäst håller på att utforma.

– **”The american way of life”** är inte så glamorös för alla. Det finns många i USA som saknar värme, mat och sjukvård, sade president Hugo Chávez i den upplaga av det direktsända TV-programmet *Aló Presidente!* som Jessie Jackson deltog i under sitt venezuelabesök.

PDVSA, det statliga venezolanska oljebolaget, har ett dotterbolag, Citgo, med flera egna raffinaderier och tusentals bensinstationer runtom i USA. Enligt den venezolanska regeringens förslag ska Citgo sälja 66.000 fat olja till självkostnadspris till offentliga inrättningar som skolor, sjukhus, daghem, pensionärshem och kollektivtrafik.

När oljan säljs direkt utan andra mellanhänder än frivilliga organisationer och kyrkor, beräknas resultatet bli att de mest utsatta grupperna i det amerikanska samhället får en halverad energikostnad.

Men biståndet ska omfatta även sjukvård för fattiga amerikaner. Inom ramen för Mission Milagro ska sjuka människor som inte själva har råd att betala för ögonvård flygas till Havanna och Caracas och opereras gratis där.

– De är våra bröder och systrar, konstaterade Hugo Chávez.

Jessie Jackson välkomnade både oljan och ögonoperationerna och sade att han gärna vill medverka till vänskapliga relationer mellan Venezuela och USA.

Helena Fernández

Satsa på de ensamstående morsorna

Med jämna mellanrum dyker pigdebatten upp. Senast var det arbetsgivarorganisationen Almega, som lovade tusentals nya, subventionerade jobb med hänvisning till hur lyckad pigans återkomst blivit i Finland. Den som följt pigprojektet i grannlandet vet att så är inte fallet. Därför ska det inte polemiseras mot Almegas ideologiska armhävningar, utan här ska den ensamstående morsans behov av stöd lyftas fram.

Bland AMS många stödformer för arbetslösa finns något som kallas Särskilt Anställningsstöd (SAS). Det kostar inte arbetsgivaren ett rött öre och om arbetsgivaren kan visa att den haft utlägg för den "Anställda" betalar staten 150 kronor om dagen för det.

Utifrån dessa grundfakta kan vi diskutera arbetslöshet och mannens roll i hushållsarbetet.

För att de ensamstående morsorna ska klara av att sköta sina jobb, hinna med barnen, uteliv och andra självförverkligande intressen behöver de frikopplas från trivialiteter i hemmet.

I jämställdhetens namn föredrar vi inga kvinnliga pigor utan här har manliga hembiträdet en given plats.

Tänk att få komma hem till en nystädad lägenhet med middagen serverad, vinet lagom tempererat och fräscha blommor på bordet! Nystrukna kläder och manglade lakan är inte heller alla förunnat, lika lite som en polerad diskbank. Till exempel.

Det är svårt att se att det skulle vara något fel i att ha ett manligt hembitråde. Tvärtom! Jämställdheten börjar just ibland annat i köket. Ej att förglömma: det finns faktiskt män som tycker om att passa upp kvinnor! Varför inte låta folk jobba med sådant de kan och som de rent instinktivt är bäst på? Hört talas om gourmetkockar, dessa skapelsens husor med sina förtrollande gröna fingrar? Ju fler hembiträden, desto färre arbetslösa husligt intresserade män. Det är väl bra?

SAS-hembiträdet ska betalas helt och hållet av statliga pengar. Att använda sig av statliga medel till att finansiera manliga hembiträden kan väl knappast vara kontroversiellt. Det pumpas in miljarder av skattemedel i organisationsverige, mil-

jarder går till Europeiska Unionen, försvaret, gigantiska väg- och tunnelprojekt och andra meningslösheter. Visst finns det pengar – så varför inte satsa på Människan för en gångs skull? Det handlar ju faktiskt om att skapa meningsfull ny sysselsättning!

Förnedrande för arbetslösa män att bli hembiträden? Inte minskar en mans värde bara för att han ägnar sig åt sådana saker som miljontals kvinnor gör varje dag. Alla människor lär ju vara lika mycket värda, en sanning som tål upprepas många gånger om.

Hur många ensamstående morsor finns det i landet? Minst 150 000! Dessa har det dubbelt så slitigt som andra, helt ojämförbart med gåsleverproletariatet på Södermalm eller i Saltsjöbaden som stundligen suktar efter en subventionerad piga.

Låt oss anta att omkring tvåtredjedelar av morsorna accepterar ett SAS-hembitråde, vilken enorm betydelse skulle det inte få för samhälls ekonomin?

Ibland hävdas det att en byggarbetare genererar 3-4 nya jobb i närliggande branscher. Hur många nya jobb det manliga hembiträdet kan alstra kan nog någon LO-ekonom räkna ut.

Om det hela sköts på rätt sätt kan SAS-hembiträdet bli århundradets mest lyckade sysselsättningsprojekt! Det är hög tid för AMS att inrätta SAS-pooler som kan serva ensamstående morsor med de hushållsnära männen.

Med ett SAS-hembitråde vid spisen kan de hushållsbefriade morsorna ägna sig åt t ex jämställdhetsfrågor på ett helt annat sätt än tidigare. Dessutom skulle de få möjlighet att förbättra sin ekonomi med minst 3 000 kronor i månaden.

Inte så dumt, eller hur?

Den ena blir fri från hushållets bojar, den andra från arbetslöshetens gissel. Två flugor i en smäll så att säga.

Vad Marx tyckte om manliga hembiträden känner vi inte till, själv höll han sig med piga. Hur som helst. SAS-betjänten är mannens historiska chans att erövra spisen och diskbanken.

Och därigenom bli behövd.

Diana Kraft

Recensioner

Kerstin Fredholm
Fint hemma

Reportern förklädd till piga
Fredholm & Claesson

För nittio år sedan tog journalisten Ester Blenda Nordström arbete som piga på en bondgård.

Det resulterade i en serie reportage och boken "En piga bland pigor" som sammanlagt kom ut i 15 upplagor, sammanlagt 35.000 exemplar. 2004 var det journalisten Kerstin Fredholms tur. "Fint hemma" var det fingerade namnet på Kerstin Fredholms städföretag och resultatet blev en bok där hennes egna erfarenheter från olika stockholmshem varvas med Ester Blenda Nordströms reportage.

Hon satte in en annons i fyra gratistidningar som delas ut i Stockholms innerstad, där hon presenterade sig som medelålders f.d. hemmafru, flexibel med vana vid barn och hundaröppnade dörarna till.

Erbjudandena haglade och trots att det var s.k. välbeställda hem visste girigheten inga gränser. Att lönen skulle betalas svart var nästan en självklarhet och i den inledande löneförhandlingen jämfördes hennes löneanspråk mot diverse polskor och illegala invandrare.

Hon är inplacerad i en lönegrad där hon som svenska ligger högst, men ändå inte högt. Bara en arbetsgivare frågade om försäkring

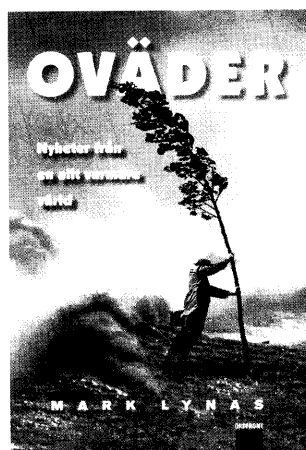
och pension. Att det var svart bekymrade en del, men ändå inte tillräckligt att de skulle betala vitt, inte ens hovrättsrådet.

Förutom en timlön som högst ligger på 125 kronor och lägst på 75, innebär städarbetet också obetalda resor. I några fall erbjöds mer pengar för "andra tjänster". Städerskan Anita Lundin hade då privilegiet att förklara att hon inte skulle komma tillbaka och kunde avsluta med ett "Jävla as!" och lyckönska sig själv till att inte vara illegal invandrare.

Debatten om hushållsnära tjänster fortsätter. Läs den här boken om ni vill ha argument. "Fint hemma" ger inga pekpinnar, slutsatser får vi dra själva. Det är inte bara löneförhållandena som förskräcker, det är människosynen också.

Som städerska var Anita Lundin prisgiven åt arbetsgivarnas nycker. Är det en sådan här arbetsmarknad som ska premieras med statliga subventioner?

Caroline Runesdotter

Mark Lynas
Ovåder
Nyheter från en
allt varmare värld
Ordfront

Under tre år besökte författaren olika platser över hela jorden som på olika sätt visade effekterna av den globala uppvärmningen.

Hans egen resa började med upplevelsen av intensiva regn och omfattande översvämningar i Storbritannien år 2000, något som åtminstone tillfälligt gav en tydlig bild av begreppet klimatförändring. Mark Lynas är journalist och miljöaktivist. Idén att koppla ihop det lokala perspektivet av ökande trafik och konsumtion med det globala fick han bland annat av en av faderns bilder från tiden då fadern arbetat som geolog i Peru i början av 1980-talet. Det var ett foto på Jacabambaglaciären, som väckte Mark Lynas nyfikenhet.

Peru blir ett av hans resmål och han lyckas leta rätt på platsen för glaciären – men denna gång utan glaciär.

Hela den väldiga glaciären är numera borta. Men hans bok vittnar om än mer genomgripande förändringar som håller på att ske.

Många av de som drabbas först är marginaliserade i världsekonomin och deras problem har inte tagits på allvar. I Ovåder tar Mark Lynas oss med till eskimåer i Alaska, vars kustområde långsamt äts upp av havet och där de milda vintrarna förändrar hela djurlivet.

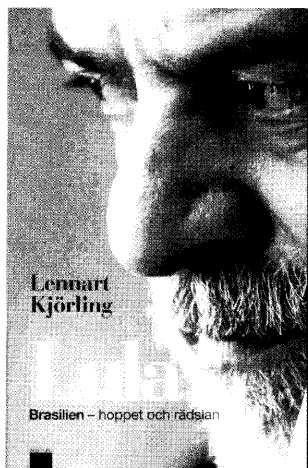
Vi får möta människor på Tuvalu, ett örike i Söderhavet nära Fijiöarna som hotas att helt försvinna under havsytan. I Kina däremot är det sandstormar som tar både människors och djurs liv och i Karibien och USA är det orkanerna som bär vittnesbörd om att något håller på att förändras.

Mark Lynas bok är ett skrämmande vittnesbörd om att klimatförändringarna snart kommer att vara en fråga som blir vår tids största utmaning.

Caroline Runesdotter

fortsättning nästa spalt

Recensioner

Lennart Kjörling
Lula
Brasilien - hoppet och rädslan
Ordfront

Som framgår av titeln är den här boken både ett porträtt av Brasiliens president Luiz Inacio da Silva och en beskrivning av tillståndet i Brasilien.

Lennart Kjörling har tillbringat många år i Brasilien som biståndsarbetare. För ett år sedan publicerade han en bok om de jordlösas rörelse i Brasilien, *Så länge det finns hunger*.

Han har också regelbundet skrivit i svensk press och gjort flera dokumentärfilmer om Brasilien. Det är kanske just hans mångåriga erfarenhet som bidrar till att den här boken ger en så fyllig bild av Lulas väg till presidentposten.

Kjörling ger röst åt många av dem som med stora förhoppningar deltagit i valkampanjen och i PT, Arbetarpartiet, som Lula tillhör. Han ger också insiktsfulla inblickar i det politiska systemet och Brasiliens ekonomi.

Lula är på många sätt ett fenomen. Han är uppvuxen i extrem fattigdom, men hade turen att bli metallarbetare och så småningom fackföreningsaktiv.

Som fackföreningsledare kom han så småningom över sin rädsla att tala offentligt.

När Lula blev president 2003 var det fjärde försöket, men denna gång med en överväldigande majoritet bakom sig.

Som president har han däremot bara begränsat inflytande över ekonomi och politik och är därför hänvisad till att balansera mellan folkliga krav och rådande maktstrukturer.

Brasilien är en stormakt och den största ekonomin i Latinamerika. Det Lula gör som president är viktigt inte bara för Brasilien, utan det får återverkningar för hela kontinenten.

Caroline Runesdotter

Marjaneh Bakhtiari
Kalla det vad fan du vill
Ordfront

Hur är det Sverige som våra invandrare möter?

Marjaneh Bakhtiari är uppvuxen i Malmö, men familjen kommer från Iran och i hennes roman är det familjen Irandoust och deras väg in i det svenska samhället vi får möta. Akademiskt utbildad får och mor med två barn, idealiska invandrare, lätt att smälta in i det svenska samhället, skulle man tro. Men deras väg är krokig och fylld av missförstånd och oförståelse.

Barnen, tonåriga dottern som är bokens huvudperson och den yngre sonen integreras sakta men sä-

kert i det nya landet, lär sig språket och får vänner.

Mamman gör förtvivlade försök att bjuda hem dagisfröknar, svensk-lärare, vaktmästare, snart sagt alla som kommer i hennes väg med den fromma förhoppningen att någon en dag ska bjuda tillbaka så att hon får komma in i ett svenskt hem.

Lika misslyckat blir hennes försök att få arbetsförmedlingen att engagera sig i att hitta ett jobb som motsvarar hennes utbildning: kärnfysiker. Det blir snabbutbildning till barnvårdare istället. Bahar får så småningom en svensk pojkvän vilket bjuder på nya oväntade kulturkrockar.

Det är på en gång sorgligt och roligt att läsa om det Sverige som möter familjen Irandoust och deras vänner.

Med tanke på hur många som delar deras erfarenheter är det välgörande att få se sig själv i spegeln en stund, tänka att så här är det nog för många, och inte gilla vad man ser.

Caroline Runesdotter

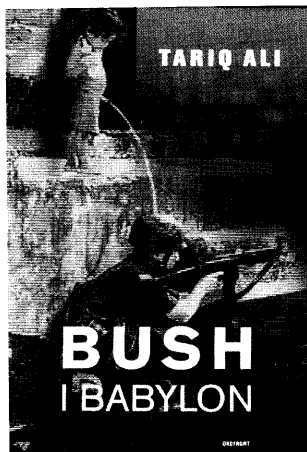
NOTIS
Sexuella trakasserier
vanligt i svenska skolor

Fem av tio flickor och fyra av tio pojkar tycker att sexuella trakasserier är ett problem på deras skola.

– Hälften av alla elever på Sveriges gymnasieskolor spenderar dagligen åtskilliga timmar i en miljö där det vet att de riskerar att råka ut för trakasserier, säger Eva Witkowska, doktorand på Arbetslivsinstitutet.

Endast fyra procent av de tillfrågade visste att deras skola har en policy som behandlar sexuella trakasserier. 84 procent svarade att de inte visste om skolan hade en policy medan 12 procent svarade att någon sådan inte fanns.

Recensioner

Tariq Ali
Bush i Babylon

Tariq Alis nya bok är framförallt en historiebok med fokus på Iraks moderna historia men ur arabvärldens perspektiv.

Irak var en gång Storbritanniens största koloni i Mellanöstern. En kolonialmakt som utmanades av irakiernas uppror som där liksom i Egypten – också brittisk koloni – banade väg för 1950-talets militära revolutioner.

När Irak gick till val i januari i år, hänvisades ofta till att detta var första fria valet på femtio år.

Visst, parallellen håller. För femtio år sedan, 1954, hölls val i Irak, sedan alla irakier med kommunist sympatier landsförvisats eller fängslats.

I valet valdes 116 av 135 ledamöter utan motkandidater. Majoriteten, dvs de 116, beslöt därefter att förbjuda flertalet partier och begränsa mötesfriheten.

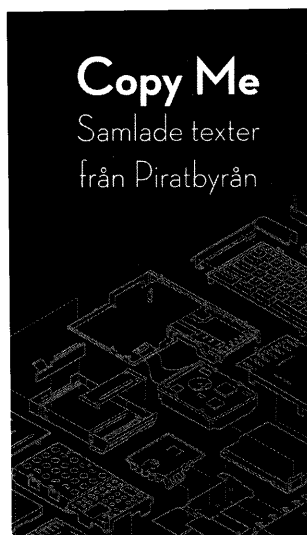
Kanske är det genom att sätta sig in i Iraks historia som vi kan förstå vad det är som händer nu.

Bush i Babylon ger inblickar i kampen mot kolonialismen i hela arabvärlden och den kampen har förts med pennan i lika hög grad som med geväret.

Tariq Ali växte upp i Pakistan där han deltog i protester mot militärdiktaturen under 60-talet.

Sedan dess är han bosatt i Storbritannien och är verksam som författare och samhällsdebattör. Han är redaktör för den ansedda tidskriften *New Left Review*. *Fundamentalisternas kamp* är en annan av hans böcker som är översatt och utgiven på svenska.

Caroline Runesdotter

Copy me
**Samlade texter från
Piratbyrå**

Detta är Piratbyråns svar på debatten kring fildelning som föregick förbudet i somras. Fildelning är, för dem som inte vet, ett sätt att sprida film, låtar mm. via Internet genom att man gör sina musikk- eller filmfiler tillgängliga för alla.

Man har alltså filer på sin dator som man villigt delar med sig av, samtidigt som man får tillgång till andras filer.

De talesmän för Piratbyrå som släpptes fram i media, var framförallt unga som tyckte att det var för dyrt att köpa CD-skivor.

Medan Antipiratbyrå jagade fildelare och några svenska artister klagade över uteblivna inkomster.

I *Copy me* får vi en mer nyanserad bild av vad upphovsrätten egentligen innebär och de möjligheter som Internet ger.

Ur det perspektivet är *Copy me* riktigt intressant. Här får vi hänvisningar till Walter Benjamin som skrev om konstverket i den tekniska reproduktionens tidsålder för 70 år sedan. Han konstaterade att skillnaden mellan författare och publik var på väg att förlora sin grundläggande karaktär.

Caroline Runesdotter

Fria tidningar
Göteborgs Fria, Stockholms Fria, Skånes Fria

Det finns alternativ till den dagspress som tycks mer och mer stöpt i samma form! Var finns de alternativa perspektiven?

Sedan ett halvår tillbaka får jag Göteborgs fria i brevlådan varje lördag. Det är ett lovligt försök att bryta likriktningen inom svensk media. Visserligen ges fria tidningar bara ut en gång per vecka, men målet är femdagarsutgivning.

Fria tidningar drivs av ett mediekooperativ där också tidningen Sesam ingår. Målsättningen med Fria Tidningar är att skapa alternativ till mainstream media och lyfta fram frågor som får för dålig täckning i övrig nyhetsmedia.

Det gäller till exempel miljö, djurrätt, demokrati, fred, genus & hbt, ekonomiska alternativ, rättvis-, mångkulturella, lokala och globala frågor.

Caroline Runesdotter

Recensioner med mera

KARIN LENTZ
som om
Reparationer & Sinnligheter

Karin Lentz
som om
Reparationer och sinnlighet
Gondolin

Poeten Karin Lentz debuterade relativt sent. Men sedan har de till volymen tunna diktsamlingarna kommit i en strid ström.

Årets bok – med en smakfull omslagsbild av Ragna Irene – är den tolfte boken.

Sensuella och innerliga kärleksdikter har blivit något av ett signum för Lentz poesi. Men författarskapet innehåller också andra motiv som politiska dikter och naturpoem.

I den senaste boken blickar poeten tillbaka på sitt liv. Det för sig mestadels om ljusa minnen som återges med en lagom dos nostalgi. Det handlar ju om det förgångna, om miljöer och älskade människor som inte längre ingår i den vardagliga tillvaron.

Jag har speciellt fäst mig vid den förstadikten som är en av samlingen mest suggestiva. I den beskrivs det gula hus på landet där poeten tillbringade sin barndom. Några precisa detaljer som t ex sårpulver, lavendel och tygskor ger en fin tidskänsla.

Det nära livet, det avlägsna, det återstående

Det som varit

Det man glömt

Det som gläder

Det som smärta, ger sår och ärr

Det som ryms i en hand

I en beröring

I en skogspromenad, vid en strand,

i ett snäckskal

På ett så vackert sätt kan poeten summera sina erfarenheter. Här blandas gott och ont lite huller om buller. Så är det ju i de flestas liv. Vi känner igen oss och nickar jakande.

Maj Persson

KVINNOFOLKHÖGSKOLAN

Föreläsningar

kring

Kvinnor och politik

Tisdagen den 8 november

Birgitta Ohlsson,

riksdagsledamot (fp), ledamot av utrikesutskottet, biståndstaleskvinna

Liberalerna – de första feministerna

Tisdagen den 13 september

Drude Dahlerup

professor vid statsvet.inst.

Stockholms universitet.

Har forskat om kvinnorepresentation, kvinnorörelse och jämställdhetspolitik.

Kvinnorepresentation i politiken

– olika strategier runtom i världen

Föreläsningsserien fortsätter under våren med kvinnliga politiker, forskare och aktivister.

Plats: Kvinnofolkhögskolan

Kryssdäcket 1 (ingång från Masthuggstorget)

tel. 031- 85 94 90

I den bleka, men varma oktober-solen, står Bertas systrar i Brunnsparken i Göteborg och sjunger för Världskvinnomarschens alla kvinnor och deras strävanden.

Existensminimum Sällskapsspel för 2-6 deltagare

Längre från Monopol än så här kan man inte komma. I Existensminimum hankar man sig fram på tillfälliga jobb, A-kassa eller socialbidrag.

Tärningen avgör på vilken ruta man hamnar och under spelets gång kan man ha otur och hamna på minusrutor som innebär att man slagit sönder glasögonen på fotbollsträning eller får oväntade gäster och måste handla mat för mer än plånboken egentligen klarar.

Det finns plusrutor också: du är hundvakt och tjänar pengar eller passar systemens barn mot ersättning, eller kanske avstår från en shoppingresa och får ett vikariat i stället.

Resultat: plus i kassan. Många känner nog igen sig i den verklighet som spelet målas upp, och för dem som inte gör det är det här spelet en viktig inblick i det som är många livsvillkor idag.

Caroline Runesdotter

Patriarkatets tio bud

Bud och normer bör anpassas till den tid vi lever i. Detta gäller t ex de tio budorden beskrivna i Andra Moseboken. Här kommer en rykande färsk version.

1. Du skall icke hava andra gudar jämte Patriarkatet.
kommande val, må du leva länge i den Europeiska Unionen.
2. Du skall icke göra dig en annan bild av verkligheten än Patriarkatets, vare sig i himlen, på jorden eller vattnet under jorden. Hur verkligheten ter sig framgår av Dagens Nyheters och Svenska Dagbladets ledarsidor inklusive dagsnoteringarna på Børsen.
3. Du skall icke tillbedja eller tjäna andra läror än Patriarkatets; såsom den fastställs av skuggregeringen och dess drabanter.
4. Du skall ej missbruka Patriarkatets namn. Missgärningarna kommer att straffas i tredje och fjärde led av Svenskt näringsliv med villigt bistånd av dess närmaste vänner i diverse fackföreningar.
5. Att helga vilodagen är absurt – att tänka på Patriarkatet är fullt tillräckligt! Du skall arbeta i ditt anletes svett sju dagar i veckan med att serva Patriarkatet. Det obetalda arbetet, vårt kulturarv, är en ynnest, som kommer att fortsätta till tidens ände. Kortare arbetstid gynnar varken tillväxt eller Mannen och är därför av ondo.
6. Hedra Sveriges Television för dess tålmodiga arbete med uppstudsiga kvinnor och illvilliga kvinnojourer. Uppfyller du detta bud, inklusive röstar rätt i
7. Du skall icke dräpa i onödan – en självklarhet för alla humanister. Däremot är likvidering av kvinnoaktivister, åtminstone bildligt talat, en oundgänglig insats i det viktiga saneringsarbetet för att säkra Patriarkatets överhöghet. Ej att förglömma: ibland måste vissa saker faktiskt bankas in.
8. Du skall icke bära falskt vittnesbörd i onödan; dock är det för det mesta nödvändigt. Ljugande politiker och journalister gör en samhällelig insats för att värna om Sanningen som den predikas av Patriarkatets representanter på Blasieholmen och i Riksdagen.
9. Du ska icke stjäla från Patriarkatet, utan maximera dess välbefinnande. Låt inte din nattsömn störas av förlegade begrepp som kvinno-solidaritet och rättvisa utan dröm om Mannen. Att lura andra kvinnor och vara obrottsligt lojal mot Patriarkatet är a och o.
10. Du skall icke ha begärelse till din nästas hus hör hemma i en förgången tid. I Patriarkatets normer ingår att roffa åt sig så mycket som möjligt, skit i andra än Mannen och lev därmed lycklig i alla hans dagar!

Diana Kraft

Notiser

Sit-ups mot porr

För omkring 200 män, som hade samlats i en biograf i distriktet Balasore i den indiska delstaten Orissa för att se på porrfilm, blev det ett abrupt slut på visningen. Hindustan Times rapporterar att polisen stoppade filmen och tvingade publiken att göra tio sit-ups på ett torg, där åskådarna fick se hur det gick för porrfilmsbesökare.

En del av publiken var tonåringar och föräldrarna tillkallades för att se hur de generade söner gjorde sit-ups.

Polisbefälet Sanjeev Panda sa att myndigheterna beslutat att ta till det offentliga skamstraffet sedan man misslyckats med att få biografägarna att sluta visa porr.

Pornografi är olagligt i Indien. Enligt Panda kommer offentliga straff att integreras i polisens kamp mot porren i Orissa.

Arbetaren 29/2005

Lika – inför lagen

I Spanien är ansvarsfördelningen i hemmet numera klart och tydligt reglerad i lagtext. Sedan några månader har Spanien en ny äktenskapslagstiftning.

Den fastslår att båda makarna har skyldighet att dela på ansvaret dels för hushållsarbetet och dels för vården och tillsynen av barn, gamla släktingar och andra personer som är beroende av dem.

På försommaren presenterade parlamentarikern och juristen Margarita Uría Etxebarria (EAJ-PNV) ett förslag till ändring av civillagstiftningen. Förslaget godkändes efter en debatt först i lagrådet och sedan i den lagstiftande församlingen och finns nu med i den nya lagen.

Frågan om jämställdhet diskuteras alltmer i Spanien. Tidningen The Observer redovisar en nyligen genomförd undersökning som visar att den spanske mannen i genomsnitt lägger ner 44 minuter per dag på hushållsarbete och 51 minuter på att ta hand om sina barn.

Den spanska kvinnan ägnar närmare 6 timmar dagligen åt hushåll och barn. I en kommentar till formuleringen i den nya lagen säger Margarita Uría att den visserligen mest är en symbolisk gest, men att den sänder en viktig signal.

Helena Fernández

Utnämningen av ny krigsmaterialinspektör oroar Svenska Freds

Dagen innan midsommarafton utsåg regeringen en ny krigsmaterialinspektör. Ambassadör Andreas Ekman blir nu chef för Inspektionen för strategiska produkter (ISP).

Ekman har närmast arbetat som samordnare av statligt exportstöd för försvarsindustrin, vilket kan ses som något av motsatsen till hans nya jobb.

Svenska Freds vill att regeringen omskolar Andreas Ekman och ger honom tydliga instruktioner om skillnaden mellan hans tidigare verksamhet med exportstöd och hans nya syssla som är exportkontroll. Till hösten väntas regeringens proposition om nya regler för svensk krigsmaterielexport.

Proposition kan få stora effekter för framtida svensk vapenexportpolitik. I våras lovade den ansvariga ministern, Ulrica Mesing, att "vi ska fortsätta vara väldigt restriktiva i vår politik för vapenexport".

Krigsmaterialinspektören har mycket stor makt då han är ensam ansvarig för beslut om vapenexport. Att regeringen tillsätter en person som tidigare sysslat med att stödja krigsindustrin gör Svenska Freds oroligt över hur den framtida politiken kommer att utformas och tillämpas.

Kvinnor i EU riskerar fattigdom

Parlamentet röstade på torsdagen för ett betänkande om kvinnor och fattigdom. Där framgår att familjeförsörjaren i hushåll med bara en förälder är en kvinna i 85 procent av fallen. Det visar på kvinnors ofördelaktiga situation i fattigdomsfrågan.

– Arbete är den viktigaste faktorn för att komma bort från fattigdom, säger Eva-Britt Svensson (v). Därför är det särskilt oroande att 1975 års direktiv om lika lön för kvinnor och män fortfarande inte är genomfört. Kvinnor i EU tjänar fortfarande i genomsnitt bara 85 % av männens löner.

Kvinnor hänvisas också till låglöneyrken, till deltidsarbete och till sämre anställningsförhållanden.

Denna diskriminering följer kvinnor livet ut ända upp i pensionsåldern med pensionssystem som också diskriminerar kvinnor. – Kvinnor är inte svaga, men de görs svaga, säger Svensson.

För mer information,

kontakta: Eva-Britt Svensson, EU-parlamentariker (v)

+46 706 33 13 46

Roger Falk, pressekreterare

+32 473 80 45 79

www.vguengl.org

Notiser

EU

Eva-Britt Svensson, EU-parlamentariker (v) och första vice ordförande i Folkrörelsen Nej till EU – om EU-kommissionären Margot Wallströms plan D – att demokratisera EU.

”Lyssna inte endast bättre på medborgarna utan ta också konsekvenserna av ”lyssnandet”. Ge medborgarna tillbaka rätten att påverka besluten.

Det innebär konkret en helt annan väg än det konstitutionsförslag som nu avvisats. Istället för att ytterligare överföra makt till EU:s institutioner och ytterligare förstärka den nyliberala politiken så återför makten till medborgarna och de nationella parlamenten.

Låt medborgarna besluta om politikens innehåll och ha inte politiken inskriven i fördrag och grundlag. Antingen medborgarna vill ha EU:s nyliberala politik eller en annan politisk inriktning så ska den beslutas genom demokratiska val, inte vara grundlagsfäst.”

Kritiska EU-fakta 96/2005

20 år sedan bombningen av Rainbow Warrior

På 20-årsdagen av den franska säkerhetstjänstens bombattentat mot Greenpeace fartyget Rainbow Warrior hölls minneshögtider på många platser världen över.

I Paris samlades 500 Greenpeace-aktivister från 20 länder och bildade ett fredsmärke i regnbågens färger i skuggan av Eiffeltornet, med sig hade de en stor banderoll med texten ”Du kan inte sänka en regnbåge”.

I Matauri Bay på Nya Zeeland, där vraket av Rainbow Warrior fått sin sista vila, hade stora delar av den ursprungliga besättningen samlats för att hålla en minnes-

stund för fotografen Fernando Pereira, som omkom i attacken.

Besättningsmedlemmen Stewe Sawyer uppmanade världens ledare att sluta slösa enorma mängder pengar och intelligens på att utveckla mer sofistikerade kärnvapen och istället lägga energin på att skapa fred, bekämpa klimatförändringarna och bevara världens hav och skogar.

– Risker för att kärnvapen används är större än någonsin tidigare eftersom allt fler stater utvecklar dem. Det finns inga bra bomber – inte i kärnvapenländernas arsenaler, inte på Rainbow Warrior, inte på Bagdads gator och inte i Londons tunnelbana, sa Steve Sawyer.

I Paris och på Nya Zeeland hölls två tysta minuter exakt vid tidpunkten för attacken den 10 juli 1985.

Utredning igen – istället för att göra något

Nyligen har regeringen fattat beslut om att utreda barnpornografilagstiftningen. Det kan låta bra – för den som inte känner historien. Just frågan om åldergräns i barnpornografilagstiftningen har i själva verket redan utretts och diskuterats – i årtionden.

Efter varje utredning har regeringen respektive riksdagen valt att inte införa någon åldergräns – trots utbredd kritik från enskilda och organisationer, nationellt liksom internationellt.

Och de som får betala priset för varje förhållning av en skyddande lagstiftning är de utsatta barnen.

Kvinnofronten har idag skickat en artikel, som beskriver vad som skett från att lagstiftningen kring pornografi avskaffades 1971 och

fram till idag, till samtliga riksdagsledamöter.

Undertecknarna av artikeln är kvinnor, från skilda sammanhang, med en gemensam önskan att riksdagen omedelbart ska stoppa den lucka i lagen som brisen på åldergräns utgör.

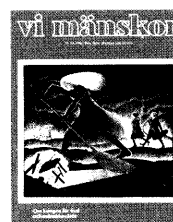
Stockholm den 7 september
Kvinnofronten

Måndag den 17 oktober, den dag då Världskvinnomarschen 2005 avslutades, överlämnades det Globala Manifestet till Sveriges regering, representerad av Leni Björklund.

Hon deltog på en fredskonferens i Sunne som anordnas av ARKO, en svensk-norsk samarbetsorganisation.

Manifestet överlämnades av Anna Karlsson i arbetsgruppen som ordnade världskvinnomarschen till Morokulien. Anna är också aktiv i Tjejjouren

**Äldre Vi Mänskor gratis mot porto.
Maila till
vimanskor@telia.com
så skickar vi.**

Bilder: Majlis Fridén

Äldrecenter i Monrovia, Liberia

SKV Stockholm söker projekt-pengar för att starta ett äldrecenter för kvinnor tillsammans med Liberia Dujar i Monrovia.

Vi – Majlis Fridén och Joy Mahlasela – söker maxbeloppet 200 000 kr (som är ett förstagångs-anslag). Därav behöver vi samla ihop 10 procent själva.

Vi sökte och fick anslag för att göra en förstudie, som vi genom-

förde under 12 dagar i maj-juni 05.

Under besöket hade vi kontakt med äldre kvinnor, ministerier, kvinnogrupper, olika projekt, som bland annat konflikthanteringsprojekt.

Allt arrangerat för oss av Liberia Dujar, som vi dessutom hade intensiva planeringsmöten med.

Det känns meningsfullt att genomföra detta projekt utifrån den

livssituation äldre kvinnor har efter 14 års inbördeskrig, som inneburit många uppbrott och förluster av familjemedlemmar.

Liberia Dujar skapade ett äldrecenter på Elfenbenskusten, dit många liberianer hade flytt, men kriget kom också dit, vilket innebar ett nytt uppbrott.

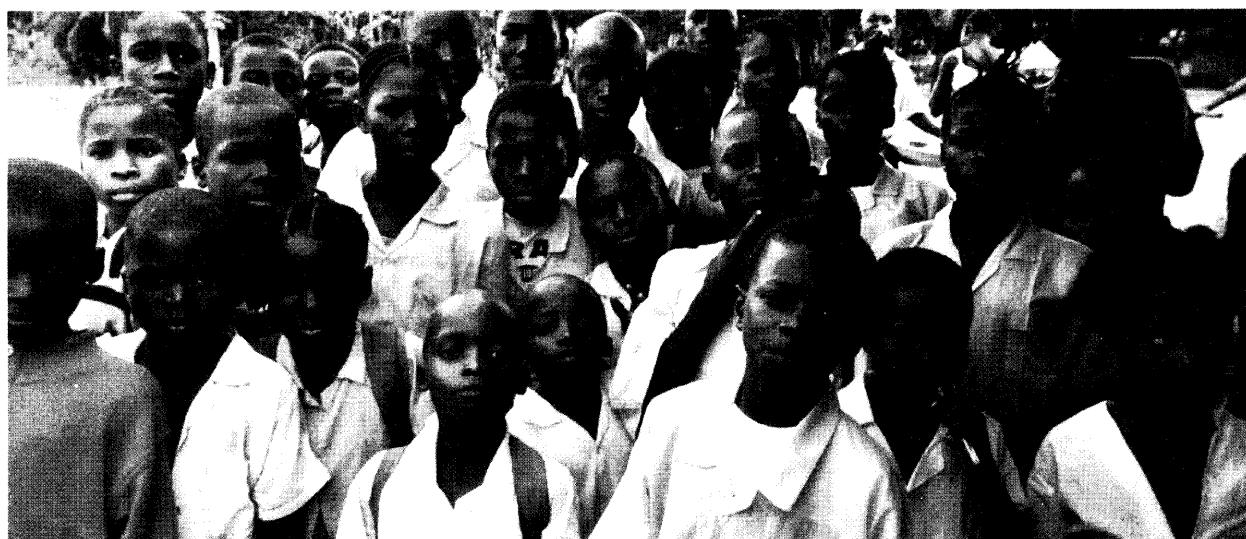
Vi vill också vara ett pilotprojekt för det civila samhälle som nu byggs upp, som en förebild för äldre-vård, som helt saknas i Liberia idag.

För närvarande är det lugnt i landet med en övergångsregering och FN-trupper som står för stabilitet och demobilisering av stridande grupper. I oktober skall val hållas, vilket är av avgörande betydelse för framtiden.

Vi är mycket intresserade av att få med fler aktiva att arbeta med projektet. Ekonomiskt stöd tas också tacksamt emot.

**Svenska Kvinnors
Vänsterförbund
PG: 50 50 95 - 0**

**Märk inbetalningskortet
"Liberia".**

SKV-information

Hyr en vecka i Gesunda nära Siljan i Dalarna

För semester och för mindre konferenser.

Fyra fasta bäddar plus två extra, samt Lillstuga med två bäddar.

Storstuga med öppen spis, kök, lättskött med kyl och frys, dusch, toalett, varmt och kallt vatten. Medtag sänglinne och handdukar.

Pris: 2.500 kr per vecka för icke medlemmar i SKV.

Pris: 1.500 kr för medlemmar i SKV.

Vid bokning:

08-777 60 25, 070-728 37 88,
08- 649 30 18

Svenska Kvinnors Vänsterförbund, SKV

Tegelviksgatan 40,
116 41 Stockholm,
tel.08-640 92 05

Kontakta SKV! info@svenskakvinnor.nu

Tegelviksgatan 40
116 41 STOCKHOLM
tel. 08-640 92 05
skvstockholm@telia.com

Linnégatan 21 B
413 04 GÖTEBORG
031-14 40 28
skvgoteborg@telia.com

Erni Friholt (ordf.)
Stocken 2127
440 80 ELLÖS
0304-51215
ernifriholt@tele2.se

Helena Svantesson
Skolrådsvägen 21
224 67 LUND
046-12 33 87

Gunnil Bengtsson
Övre Brogatan 43 A
293 36 OLOFSTRÖM
054-42 814
gunnil.bengtsson@edu.olofstrom.se

Aase Bang
Herrgårdsgatan 12
652 24 KARLSTAD
054-18 99 61
aase.bang@telia.com

Katarina Sandström
Klaverstråket 32
903 53 UMEÅ
090-12 17

Mari-Anne Kristiansen
Strandvägen 5
941 53 PITEÅ
0911-68 851

Bästa medlemmar och prenumeranter!

Svenska Kvinnors Vänsterförbund är ett viktigt kvinnoförbund så länge all slags orättvisor tillåts finnas kvar i vårt samhälle och i världen.

Därför håller vi idogt och envist fast vid att fortsätta kämpa för vårt mål – en jämställd och rättvis värld för barn, kvinnor och män.

Vår tidning Vi Mänkor är en viktig del i det arbetet. Vi vill att den ska fortsätta att komma ut.

Vi skriver om det positiva, men också om det negativa, men framför allt vill vi inge hopp, mod och styrka. Vi gör så gott vi kan för att förmedla tankar, önskningar och erfarenheter – om det vi gläds åt och sådant som vi behöver kraft att bekämpa – tillsammans.

Jens Orbacks löfte om bidrag till kvinnoorganisationerna har ännu inte infriats. Vi går i väntans tider återigen, och behöver under mellantiden ekonomiskt bidrag till **Vi Mänkor**.

Vill ni hjälpa oss?

Vi skulle uppskatta om ni försökte värva fler prenumeranter, eller att skriva in lite extra pengar som stöd/gåvoprenumeration i inbetalningskortet här intill. Kanske till och med att ni kan hjälpa oss med båda dessa saker.

Varma hälsningar från Redaktionen

Svenska Kvinnors Vänsterförbund

Tegelviksgatan 40, 116 41 Stockholm
tel. 08-640 92 05
e-post: skvstockholm@telia.com

Linnégatan 21 B, 413 04 Göteborg
(månd-fre 13-15) tel. 031-14 40 28
e-post: skvgoteborg@telia.com

Postgiro: 50 50 95-0
e-post: info@svenskakvinnor.nu
Hemsida: www.svenskakvinnor.nu

*SKV är partipolitiskt obundet och verkar för ett demokratiskt samhälle
med en ekonomi som inte bygger på profit utan på människors behov,
ett samhälle fritt från alla former av förtryck*

Förbundets målsättning är:

att verka för jämställdhet mellan kvinnor och män
och för ett rättvist samhälle där alla har ett menings-
fullt arbete,
att verka för ett samhälle där alla barn är trygga
och har lika värde, oavsett föräldrarnas ekonomiska
situation, etniska tillhörighet eller nationalitet,
att verka för fred, allt framtidsarbets grundval,
att verka för skydd av vår egen och framtida
generationers samhälle,
att verka för solidaritet mellan folken, särskilt
solidaritet med kvinnor, som i regel är hårdast
drabbade av förtryck och exploatering,
att bekämpa all kommersiell exploatering av
såväl vuxna som barn.

SKV har i korthet följande historia:

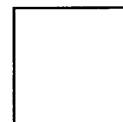
År 1914 bildades Föreningen Frisinnade Kvinnor
under parollen "Mot krigspsykos, för demokrati och
kvinnans likställighet".

År 1932 utvidgades förbundet så att samarbete blev
möjligt med alla kvinnor som önskade en samhälls-
utveckling i vänsterriktning. Då fick förbundet sitt
nuvarande namn.

År 1946 anslöt sig Svenska Kvinnors Vänster-
förbund till Kvinnornas Demokratiska Världs-
förbund, KDV (Women's International Democratic
Federation). KDV har konsultativ status hos FN:s
ekonomiska och sociala råd hos Unesco. Denna sta-
tus innebär rätt att yttra sig vid sammanträden och
framlägga egna förslag.

Välkommen som medlem i SKV!

- ☐ Ja, jag vill gärna bli medlem i SKV
PG: 50 50 95-0
- ☐ Ja, jag vill gärna prenumerera på Vi Mänkor
Pren: 4 nr/år 150 kronor. PG: 90 24-1
- ☐ Stöd/gåvoprenumeration – frivilligt bidrag
Namn:
- Adress:
- Postadress:

SKV
Linnégatan 21 B
413 04 Göteborg

Returadress:
SKV
Linnégatan 21 B
413 04 GÖTEBORG

**BEGRÄNSAD
EFTERSÄNDNING**
Vid definitiv eftersändning
återsänds försändelsen med
nya adressen på baksidan

ICKEVÅLD

Gandhi på 2000-talet

Seminarium på Västkusten lördag och söndag 12-13 november 2005

plats: Svanvik på Stocken, Orust
avgift inklusive 2 luncher: 200 kronor (betalas till FPO pg 46 50 49 – 5)

Hur kan ickevåld användas i vår tid och skapa en bättre värld?

Lördag Inledning: Framgångsrika ickevåldsrevolutioner i världen

Hur hanterar vi konflikter?

Analys och transformation

Ickevåld – livsstil, filosofi, fredsbyggande

Mål och medel – samband på alla nivåer

Lördag Film om ickevåldsaktioner

kväll **FEST** med buffé och musik

Söndag Globalisering nedifrån genom sociala nätverk

Icke våld i Gandhis tradition och nutida nyskapande

Att lösa konflikter utan våld

Framtidens samarbete i folkrörelser

Seminarieret leds av fredsforskarna (och makarna)

MAJKEN JUL SÖRENSEN och JÖRGEN JOHANSEN

Inkvartering ordnas privat, även för tillresande på fredagskvällen

Anmälan, senast 7 november, och information: Erni & Ola Friholt 0304-512 15
e-mail: erniola@tele2.se

Arrangörer: Fredsrörelsen på Orust (FPO), SKV, Folkuniversitet
Aldrig Mere Krig (Danmark) och Folkerejsning Mot Krig (Norge)